

Ministerie van Buitenlandse Zaken

mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindersterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp. In 2015 zijn extreme armoede en honger uitgebannen, gaan alle mensen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, gaan alle meisjes en jongens naar school, hebben alle mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindersterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp. In 2015 zijn extreme armoede en honger uitgebannen, gaan alle meisjes en jongens naar school, hebben alle mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindersterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp. In 2015 zijn extreme armoede en honger uitgebannen, gaan alle meisjes en jongens naar school, hebben alle mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindersterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp.

Samenvatting

Resultaten in ontwikkeling 2009-2010

Bijdrage van de Nederlandse hulp aan internationale ontwikkelingsdoelen

De volledige rapportage staat online:
www.rijksoverheid.nl/resultatenontwikkelingsamenwerking

Inleiding

Dit is een ingekorte versie van de resultatenrapportage van de met Nederlands belastinggeld gefinancierde ontwikkelingssamenwerking in de periode 2009-2010. Deze rapportage is bedoeld om aan een breed publiek te laten zien op welke manier uitvoering is gegeven aan het beleid en welke resultaten daarmee behaald zijn.

De rapportage behandelt de acties en beleidsresultaten op basis van de millenniumdoelstellingen, die de Verenigde Naties hebben opgesteld in 2000. Vervolgens komen drie extra onderwerpen aan bod waarnaar in het Nederlandse beleid ook veel aandacht uitgaat: goed bestuur en maatschappijopbouw, veiligheid en ontwikkeling in fragiele staten, en humanitaire hulp.

Resultatenmeting

Deze brochure rapporteert de veranderingen die mede dankzij Nederlandse hulp in gang zijn gezet of gerealiseerd. Welke dat zijn, is bepaald op grond van voortgangsverslagen van ambassades, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Ook is voor de meting gebruikgemaakt van onafhankelijk onderzoek door de IOB: de Inspectie Ontwikkelingsamenwerking en Beleidsevaluatie. De IOB beschikt over een staf van ervaren onderzoekers en een eigen budget. Voor de kwaliteitsbewaking van de IOB kijkt bij elke evaluatie een referentiegroep van externe deskundigen mee.

Ontwikkelingssamenwerking is teamwork

Aan het Nederlands ontwikkelingsbeleid wordt niet alleen gewerkt door het Ministerie van Buitenlandse Zaken, maar ook door hulporganisaties en partners uit het bedrijfsleven. De resultatenrapportage is daarom – net als het beleid en de interventies zelf – een coproductie van al die partners samen. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken en brancheorganisatie Partos hebben de eindredactie gedaan.

De volledige versie van de resultatenrapportage, met concrete cijfers, meer voorbeelden en toelichtingen vindt u op www.rijksoverheid.nl/resultatenontwikkelingssamenwerking.

Millenniumdoel 1

Uitbannen van armoede en honger

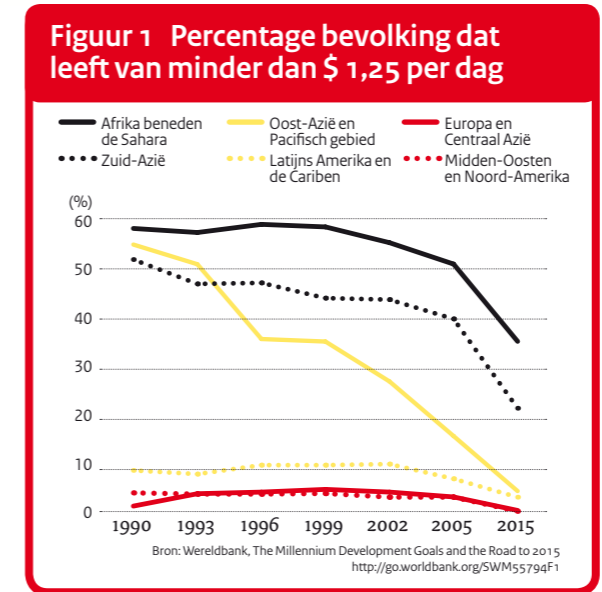
Belangrijkste resultaten Nederlandse hulp

- Samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties heeft geleid tot innovatie, verduurzaming van de productie en verbeterde afzetmogelijkheden voor lokale (boeren) bedrijven in een aantal ontwikkelingslanden.
- Miljoenen mensen in ontwikkelingslanden hebben toegang gekregen tot financiële diensten.

Wereldwijde trends

Hoewel er wereldwijd en vooral in Azië grote vooruitgang werd geboekt in de bestrijding van armoede, blijft de armoede in Afrika beneden de Sahara groot, al loopt deze ook hier terug (zie figuur 1).

De halvering van het percentage ondervoede mensen in de wereld verliep minder voorspoedig; vandaag de dag lijden nog bijna 1 miljard mensen aan chronische ondervoeding. Extra aandacht is vereist voor het percentage ondervoede kinderen onder de 5 jaar: van 1990 tot 2008 daalde deze wereldwijd van 31 tot 26%. Dit is onvoldoende om millenniumdoel 1 te halen.

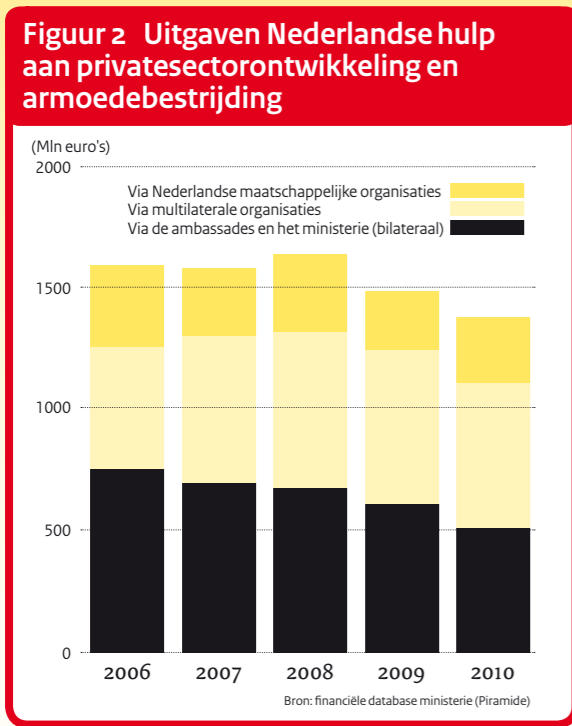
Nederlandse interventies en resultaten

Om bij te dragen aan het bereiken van millenniumdoel 1 heeft Nederland gekozen voor een accent op de ontwikkeling van de private sector, zowel landbouw als andere sectoren, als middel om inkomens te verhogen en honger te verminderen. Ook directe bestrijding van armoede en honger is een belangrijk aandachtspunt voor Nederland. Het uiteindelijke doel is dat grote groepen mensen een inkomen kunnen verwerven waarmee onder andere voedsel kan worden gekocht. Dit gebeurt door bedrijvigheid te stimuleren en daarmee economische groei, hogere landbouwproductie, productieve werkgelegenheid en hogere inkomens. Om dat te bereiken ondersteunt Nederland de ontvangende landen bij het scheppen van de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van de private sector: verbeteren van de wet- en regelgeving, beschikbaarheid van publieke infrastructuur, toegankelijke financiële dienstverlening, opbouw van kennis en vaardigheden, en verbetering van afzetmarkten dan wel waardeketens.

In 2009 en 2010 besteedde Nederland respectievelijk € 1.500 miljard en € 1.370 miljard om bij te dragen aan millenniumdoel 1 (zie figuur 2). Figuur 3 geeft aan in welke landen dit geld is besteed.

Ondernemingsklimaat: ondersteuning overheid, infrastructuur en financiële diensten

Om bedrijvigheid te bevorderen heeft Nederland ingezet op de verbetering van het ondernemingsklimaat in een aantal ontwikkelingslanden. Dit omvat het wegnemen van belemmeringen waar ondernemers in die landen – individuele boeren, boerencoöperaties, het midden- en kleinbedrijf, de informele sector, vrouwelijke ondernemers, maar ook multinationale ondernemingen – zich voor geplaagd zien. Om dit te bereiken ondersteunt het de ontvangende landen bijvoorbeeld bij de verbetering van wet- en regelgeving, publieke infrastructuur en financiële dienstverlening.

Overheid

Bedrijven in ontwikkelingslanden hebben vaak last van onnodig ingewikkelde en kostbare administratieve procedures. Vereenvoudiging van wet- en regelgeving maakt het voor informele bedrijfjes makkelijker toe te treden tot de formele sector en het verlaagt de drempel voor buitenlandse investeringen. Zo heeft de Nederlandse ambassade in Rwanda zich, samen met andere donoren, ingezet voor het vereenvoudigen van de registratie van eigendom, dat vervolgens ook gebruikt kan worden als onderpand voor een lening. Het regelen van eigendomsdocumenten kostte in Rwanda in 2005 een jaar, nu kan het in twee maanden en zijn ook de administratiekosten drastisch verlaagd.

Infrastructuur

Een goede infrastructuur is belangrijk voor de effectieve ontwikkeling van de private sector. Ondernemers in ontwikkelingslanden moeten de nationale en internationale markt kunnen bereiken, zowel heel concreet over land naar een haven, als via het internet om deals te kunnen sluiten en hun producten te verkopen. Nederland draagt bij aan een betere infrastructuur via fondsen en projecten van de ontwikkelingsbank Financieringsmaatschappij Ontwikkelingslanden (FMO) en via het programma ORIO (Ontwikkelings-Relevante Infrastructuur Ontwikkeling) dat gericht is op publieke infrastructuur waar juist kwetsbare bevolkingsgroepen profijt van hebben. Een IOB-evaluatie van het door FMO beheerde fonds voor infrastructuurontwikkeling toonde aan dat de meeste projecten daadwerkelijk positief effect hadden. Wel bleek dat er veel tijd gemoeid is met het opstarten en uitvoeren van dergelijke projecten.

Financiële diensten

Een goed functionerende financiële sector is een belangrijke randvoorwaarde voor een goed ondernemingsklimaat. De vergroting van de toegang van het MKB tot financiële

dienstverlening was de afgelopen twee jaar in het Nederlandse beleid een prioriteit. De ontwikkelingsbank FMO vergroot de toegang tot financiering voor kleinere ondernemingen in ontwikkelingslanden in samenwerking met lokale banken. Nederlandse instellingen die actief zijn in microfinanciering, verenigd in MicroNed, hebben zich in de afgelopen jaren ingezet om de effecten van microfinanciering beter te meten, met meer aandacht voor de allerarmsten. MicroNed heeft het financiële dienstenpakket verbreed om ook andere klantengroepen te bereiken. Verder heeft MicroNed zich uitdrukkelijker gericht op een betere bescherming van klanten tegen een te grote schuldenlast. Evaluaties van microfinancieringsprogramma's bevestigden de noodzaak van deze aandachtspunten.

Waardeketens

Voor de verbetering van werkgelegenheid en productie is het aanpakken van het ondernemingsklimaat niet voldoende. Bedrijven moeten over kennis en vaardigheden beschikken om mogelijkheden te benutten. Om hun concurrentiepositie te verbeteren, zouden ondernemers in ontwikkelingslanden de mogelijkheid moeten hebben hun kennis te vergroten over exportprocedures, handelsketens en management. In dat kader hebben uitwisselingen tussen wederzijdse werkgeversverenigingen en vakbonden plaatsgevonden, is aan *matchmaking* gedaan door Agentschap NL en aan exportcoaching door het Centrum voor de Bevordering van Import uit Ontwikkelingslanden (CBI). In 2009 leidde door het CBI ondersteunde coachingsactiviteiten tot exporttoename vanuit ontwikkelingslanden met een totale waarde van 56 miljoen euro, hetgeen 3.300 nieuwe banen opleverde.

Ook vanuit waardeketens kan er aan de verbetering van kennis en vaardigheden worden bijgedragen. Zo is het Initiatief Duurzame Handel (IDH) ontwikkeld dat zich richt op het oplossen van duurzaamheidsproblemen binnen de eerste schakels van bestaande handelsketens: denk aan grondwatervervuiling, te snelle boskap of kinderarbeid. Sinds 2008 werken ruim honderd Nederlandse en internationale bedrijven, 24 maatschappelijke organisaties en vakbonden hierbij samen met lokale ondernemers en overheden in ontwikkelingslanden. De samenwerking heeft in enkele ketens al veelbelovende processen in gang gezet.

Om afzetmarkten te vinden waar goede inkomsten te behalen vallen, dienen producenten meer rekening te houden met de behoefte van consumenten. Daarop is in 2007 de Agri-ProFocus Learning Alliance, een samenwerkingsverband van een aantal maatschappelijke organisaties, van start gegaan om een betere aansluiting op de markt voor voedselgewassen te creëren. In Zambia werkten zij aan capaciteitsopbouw en ketenfinanciering in de honingketen. Het aantal betrokken producenten is gestegen van 6.500 in 2006 naar bijna 10.000 in 2010. Zij produceren nu rond de 4.000 ton (was 150 ton in 2006), waarvan 30% voor de export.

Het Private Sector Investeringsprogramma (PSI) van Agentschap NL bood de mogelijkheid tot subsidieverlening aan investeringsplannen die gezamenlijk door bedrijven uit ontwikkelingslanden en hun buitenlandse partner werden

ingediend. Eén voorbeeld hiervan was samenwerking rondom de bloemteelt in Ethiopië, die zich de afgelopen jaren sterk ontwikkelde. Er waren meer dan tachtig tuinbouwbedrijven bij betrokken. Een Nederlands tuinbouwbedrijf kon op basis van gesubsidieerde aanvangsactiviteiten in de periode van eind 2003 tot heden uitgroeien van 3 naar ruim 50 hectare. Het aantal werknemers nam toe van een kleine tweehonderd naar ruim duizend. Dit bedrijf heeft een voorbeeldfunctie gehad voor tientallen andere tuinders die naar Ethiopië zijn gegaan.

Unilever, de grootste thee-inkoper ter wereld, heeft een inkoopbeleid gericht op duurzaamheid. Voor de certificering van thee werkt Unilever samen met de Rainforest Alliance. Meer dan 38.000 theeplantages in Kenia, India, Indonesië, Argentinië, Malawi, Tanzania en Sri Lanka zijn inmiddels gecertificeerd.

Weerbaarheid

Nederland wil graag bijdragen aan het vergroten van de weerbaarheid van boeren en ondernemers in ontwikkelingslanden, zodat ze niet in armoede en honger vervallen bij incidenten als droogte of een mislukte oogst. Investeren in verbeteringen van de landbouwgrond, diversificatie van producten, verkoop van overschotten en een beter risicomanagement dragen bij aan verbetering van die weerbaarheid. Nederland nam deel in projecten van de Wereldbank en de VN. Verder steunden Nederlandse ambassades ook lokale initiatieven voor kleine boeren en ondernemers in Rwanda, Zimbabwe, Ethiopië, Mozambique, Ghana, Egypte

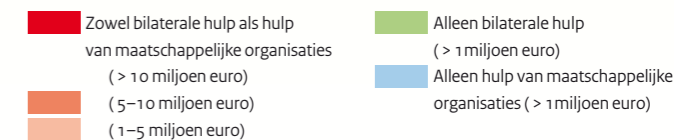
en Jemen. Via onder meer bijdragen aan het Amsterdam Initiative against Malnutrition (AIM) en het Ghana School Feeding Programma (GSFP) droeg Nederland bovendien bij aan een evenwichtige voeding voor met name vrouwen en kinderen. Het GSFP is in de tweede helft van 2005 gestart met deelname van tien scholen en is erin geslaagd het aantal schoolgaande meisjes en jongens te verhogen. Het programma verzorgde medio 2010 één warme maaltijd per dag op 1.700 basisscholen in Ghana. Bijna 700.000 leerlingen, ofwel ongeveer 20% van alle Ghanese basisschoolleerlingen, hebben hier profijt van gehad.

Belangrijkste geleerde lessen

- De beleidsdialoog met overheden van partnerlanden dient zich te richten op concrete hervormingsmaatregelen in wet- en regelgeving om knelpunten voor privatesectorontwikkeling weg te nemen.
- Bij financiering van infrastructuurontwikkeling door de private sector moet rekening gehouden worden met de lange periode die nodig is voor projectrealisatie.
- Vergroting van de weerbaarheid van de zwakste groepen vereist landenspecifieke inzet. Voldoende en verantwoorde voeding voor jonge kinderen, voor de geboorte, in de eerste levensjaren en tijdens de eerste schooljaren heeft voorrang.

Figuur 3 Waar draagt Nederland bij aan privatesectorontwikkeling en armoedebestrijding

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010. Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties (o.a. Wereldbank en VN-instellingen) is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide) en database CIDN (www.ngo-database.nl)

Millenniumdoel 2

Alle meisjes en jongens naar school

Belangrijkste resultaten Nederlandse hulp

- Door gezamenlijke inspanningen van donoren, waaronder Nederland, en de ontwikkelingslanden zelf gaan meer kinderen naar school in Afrika beneden de Sahara en in Zuid- en West-Azië (50% meer sinds 2000).
- In 13 ontwikkelingslanden heeft Nederland een substantiële bijdrage geleverd aan het beter laten functioneren van de onderwijsstelsels; extra voorzieningen (vervoer, aparte toiletten, vrouwelijke leerkrachten) zorgen dat meer meisjes naar school gaan.
- Door het herstel van onderwijs in crisis- en rampgebieden konden 6 miljoen kinderen in onder andere Sudan, Angola, Irak en Haïti weer naar school (herstel schoolgebouwen, training leerkrachten).

Wereldwijde trends

Millenniumdoel 2 houdt in dat in 2015 alle jongens en meisjes naar school gaan om hun basisonderwijs af te ronden. Goed en relevant onderwijs moet hen aansluiting bieden op de arbeidsmarkt. En veel meer analfabeten (ruim 770 miljoen wereldwijd) moeten alsnog leren lezen en schrijven.

Sinds het begin van deze eeuw is het aantal kinderen dat niet naar school gaat afgenomen van 106 naar 67 miljoen. Het succes is echter niet compleet: de instroom van miljoenen nieuwe leerlingen in de afgelopen decennia is niet altijd gelijk opgegaan met verbetering van de voorzieningen en de kwaliteit van het onderwijs. Dit leidt tot slechte schoolresultaten en veel uitval. Er zijn wereldwijd 1.9 miljoen leerkrachten te weinig.

De internationale financiële crisis leidde tot verlaging van budgetten voor onderwijs bij zowel donoren als ontwikkelingslanden. De afgelopen jaren hebben donoren verder op hun ontwikkelingsbudgetten bezuinigd en kiezen zij voor samenwerking met minder landen en in andere sectoren dan onderwijs. UNESCO vreest dat zonder voldoende investeringen het aantal kinderen en jongeren dat geen onderwijs volgt in 2015 weer zal zijn opgelopen.

Bijna de helft van de werklozen wereldwijd is tussen de 15 en 24 jaar. Veel van deze jongeren wonen in arme landen en missen relevante kennis en vaardigheden om aan werk te komen. Millenniumdoel 2 is dus alles behalve een gewonnen race.

Nederlandse interventies en resultaten

Nederland was het afgelopen decennium wereldwijd één van de voornaamste donoren op het gebied van onderwijs. In 2009 en 2010 bedroegen de Nederlandse investeringen in onderwijs in ontwikkelingslanden respectievelijk € 522 en € 545 miljoen. Figuur 4 laat zien in welke landen dit geld is besteed.

Nederland helpt ontwikkelingslanden op verschillende manieren om zélf de onderwijsresultaten te verbeteren. Dat gebeurt via:

- financiering van onderwijsprogramma's en technische assistentie en advisering
- investeren in een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt
- specifieke aandacht voor scholing van meisjes
- het mondiger maken van maatschappelijke organisaties op het gebied van beleidsbeïnvloeding ten aanzien van onderwijshervorming

De Nederlandse overheid en maatschappelijke organisaties werken intensief samen in het *Fast Track Initiative*. Dit programma werd in 2002 door wereldleiders opgezet om voldoende geld op tafel te krijgen om alle kinderen basisonderwijs te laten volgen.

Nederland gaf ook financiële steun aan de *Federation of African Women Educationalists*, een netwerk van vrouwelijke onderwijsdeskundigen en –ministers dat zich inzet voor het wegwerken van achterstanden van meisjes in het onderwijs, en het internationale instituut voor onderwijsplanning van UNESCO. Deze leidt vooral tot kwalitatieve verbeteringen. De extra steun voor meisjes is vaak heel concreet, bijvoorbeeld in de vorm van vervoer van en naar school, het verbeteren van de sanitaire voorzieningen, het trainen van vrouwelijke leerkrachten, het verzorgen van beurzen voor vrouwelijke studenten en het leveren van mobiele bibliotheken. Dat werpt zijn vruchten af. Niet alleen maken gaandeweg steeds meer meisjes de basisschool af, ze vinden ook vaker hun weg naar vervol- en beroepsonderwijs.

In de laatste twee jaar zijn met Nederlandse hulp in het beroepsonderwijs leerplannen, stage mogelijkheden, training en certificeringssystemen opgezet. Dit gebeurde onder meer in Bolivia, Rwanda, Ethiopië en Indonesië. In Kaapver-

dië is het aantal studenten dat beroepsonderwijs volgt dankzij Nederlandse steun in 2010 verdrievoudigd naar 6.000. Ook zijn de centra voor werkgelegenheid sterk verbeterd en is er een nationaal stelsel van beroepskwalificaties geïntroduceerd, dat erop toeziet dat diploma's aan bepaalde eisen voldoen. In Bolivia, waar millenniumdoel 2 waarschijnlijk wordt gehaald, volgden met Nederlandse steun ruim 12.000 jongeren in 2009-2010 een beroepstraining; 80% van hen vond daarna een baan.

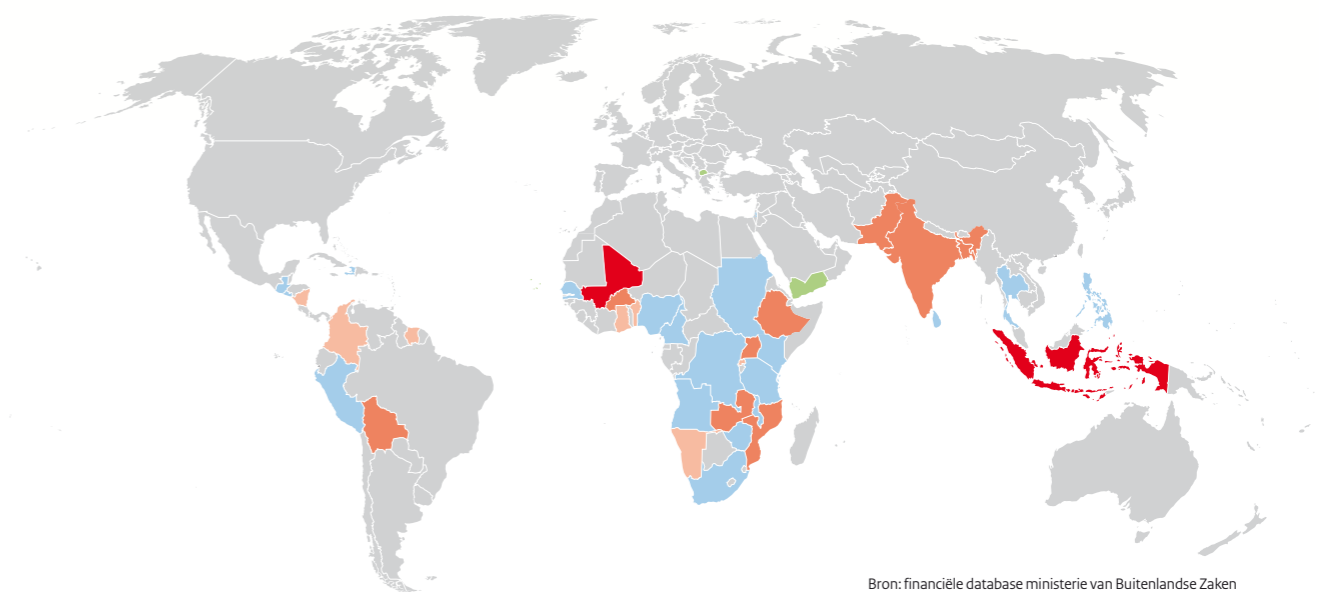
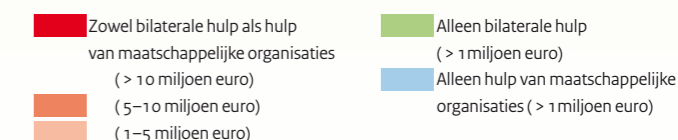
40 Procent van de kinderen die niet naar school gaan leeft in conflictgebieden en landen waar zich regelmatig natuurrampen voordoen. Via Nederlandse en internationale hulporganisaties, zoals UNICEF, zijn na de desastreuze aardbeving in Haïti en de overstromingen in Pakistan tijdelijke lesruimtes en scholen geopend. Ook in conflictgebied Afghanistan zorgde Nederlandse organisaties ervoor dat meer kinderen naar school gingen. *Save the Children* voert in Uruzgan met Nederlandse steun een programma uit met bijlessen voor kinderen die lang niet naar school zijn geweest, zodat zij daarna weer bij het reguliere onderwijs kunnen aanhaken.

Belangrijkste geleerde lessen van de Nederlandse hulp

- Vergroting van de toegang tot (basis)onderwijs moet gepaard gaan met verbetering van de onderwijskwaliteit. Zonder relevante kennis en praktische vaardigheden missen kinderen en jongeren de boot.
- Goede voorzieningen voor meisjes (bijvoorbeeld aparte toiletten) kunnen schooluitval beperken.
- De miljoenen kinderen die nu basisonderwijs volgen moeten ook kunnen doorstromen naar vervolgonderwijs dat kansen biedt op fatsoenlijk werk.
- De combinatie van conflict, sterke bevolkingsgroei, analfabetisme, slecht of onvoldoende onderwijs en werkloosheid vormt een bedreiging die dringend de aandacht van de internationale gemeenschap vraagt.

Figuur 4 Waar draagt Nederland bij aan onderwijs

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010. Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties (o.a. Wereldbank en wv-instellingen) is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide) en database CIWIN (<http://www.ngo-database.nl>)

Millenniumdoel 3

Gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen

Belangrijkste resultaten Nederlandse hulp

- Bewustwording over ongelijkheid tussen vrouwen en mannen neemt toe.
- Meer vrouwen zijn lid geworden van een vakbond.
- Er is meer aandacht voor slachtoffers van seksueel geweld in conflictgebieden.
- Seksualiteit is bespreekbaar in meer gemeenschappen.

Wereldwijde trends

Millenniumdoel 3 streeft naar gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen. Dat houdt in dat geweld tegen vrouwen wereldwijd moet zijn uitgebannen. En ook dat in conflictgebieden meer vrouwen deelnemen aan besluitvorming en dat de rechten van vrouwen daar worden beschermd. Vrouwen zijn beter vertegenwoordigd in politiek en bestuur. Ze verdienen een zelfde inkomen voor hetzelfde werk als hun mannelijke collega's en hebben goede arbeidsomstandigheden. Ook hebben vrouwen dan meer zeggenschap over hun eigen seksualiteit en reproductiviteit. Het is belangrijk dat vrouwen actor zijn in al deze processen en niet alleen slachtoffer.

Gelukkig neemt wereldwijd de bewustwording van het probleem van geweld tegen vrouwen toe en wordt dit steeds vaker wettelijk aangepakt. Ook groeit het aantal vrouwen in parlementen en op ministersposten langzaam maar zeker, evenals het aantal vrouwen met een betaalde baan buiten de landbouw.

Het is belangrijk dat het werk van vrouwen uit de informele sfeer komt: in Afrika is bijvoorbeeld 70% van alle boeren vrouw. Zij zorgen voor het leeuwendeel van de voedselproductie in hun land, maar doen dat in een onofficiële setting. Vaak hebben ze geen eigendomsbewijs van het stuk land dat ze bewerken. Bij gebrek aan onderpand krijgen ze daardoor geen leningen voor een snelle investering in bijvoorbeeld kunstmest of tijdelijk personeel om een goede oogst snel te verwerken.

Ongelijkheid tussen mannen en vrouwen is diep verweven met de sociale en culturele verhoudingen in een land. Geweld tegen vrouwen wordt — ook door vrouwen zelf — per land of cultuur verschillend opgevat en de toe- of afname is lastig te meten bij gebrek aan betrouwbare data. Wel blijkt uit onderzoek van de Wereldbank, dat landen

waar vrouwen zich kunnen ontplooiën, deelnemen aan het economisch leven en leiderschapsposities bekleden, een hogere economische groei kennen. Vaak is de wil iets te doen aan genderongelijkheid er wel, maar ontbreekt het aan daadkrachtig beleid of de uitvoering daarvan. Steun van de overheid is dan ook een voorwaarde voor bijdragen van donoren. Het is belangrijk dat Nederland overheden stimuleert om een leidende rol te nemen in verandering.

Nederlandse interventies en resultaten

In 2009 en 2010 bedroegen de Nederlandse investeringen in millenniumdoel 3 respectievelijk € 88 miljoen en € 103 miljoen (zie figuur 5).

Omdat gelijkwaardigheid bij vrouwen en mannen zelf begint, steunt Nederland verschillende maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden die bijdragen aan gelijke kansen voor vrouwen en mannen. In 2008 heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken het MDG3-fonds gelan-

Figuur 5 Uitgaven Nederlandse hulp aan gelijke rechten en kansen voor vrouwen

ceerd, dat de afgelopen jaren € 70 miljoen heeft geïnvesteerd in 45 projecten in 99 verschillende landen.

Veel Nederlandse ambassades en maatschappelijke organisaties steunen trainingen van lokale politie, rechters en medisch personeel, waardoor geweld tegen vrouwen vaker gerapporteerd en aangepakt wordt. Ook is bijvoorbeeld medische hulp voor vrouwen die seksueel geweld overleefden in Afrikaanse conflictlanden gefinancierd en is de weerbaarheid van vrouwen tegen fundamentalisme in Irak bevorderd.

Daarnaast steunde Nederland een lobby voor de naleving van geratificeerde verdragen van de VN, zoals de *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women* (CEDAW) en de campagne *We Can End All Violence Against Women*, alsmede de oprichting begin 2011 van *UN Women*. Het Internationaal Strafhof kreeg ondersteuning om de straffeloosheid van geweld tegen vrouwen in conflictsituaties tegen te gaan.

Nederlandse maatschappelijke organisaties hebben zich in 2006 verenigd in het *WO=MEN Dutch Gender Platform*, om kennis uit te wisselen en samen te werken aan meer gendergelijkheid in de wereld.

In de Democratische Republiek Congo ondersteunde Nederland een project van mobiele bioscopen die Congolese militairen de documentaire *Weapon of War* — winnaar van het Gouden Kalf in 2010 — laten zien. Deze gaat over de schokkende omvang en impact van seksueel geweld tegen vrouwen in hun land.

Een voorlichtingscampagne in Malawi voor een betere vertegenwoordiging van vrouwen resulteerde in 2009 in een stijging van het aantal vrouwelijke parlementsleden van 14% naar 22%. En mede door financiële steun uit het MDG3-Fonds konden 40.000 vrouwen in ontwikkelingslanden lid worden van een vakbond. In Bolivia, Brazilië, Chili, Ecuador en Peru zijn organisaties gesteund die seksueel overdraagbare aandoeningen en ongewenste zwangerschappen bespreekbaar hebben gemaakt onder jongeren.

Belangrijkste geleerde lessen van de Nederlandse hulp

- Dataverzameling en kennisontwikkeling op het gebied van gender zijn nog onvoldoende, wat het aantonen van de meerwaarde van het investeren in gelijkheid tussen vrouwen en mannen bemoeilijkt.
- Ondanks toegenomen bewustwording over genderongelijkheid ontbreekt het in veel landen nog aan daadkrachtige uitvoering van beleid en het beschikbaar stellen van middelen.
- Voor de duurzame bevordering van gelijkheid tussen vrouwen en mannen is een gecoördineerde aanpak essentieel waarin zowel donoren, overheid, maatschappelijk middenveld (inclusief religieuze instanties) als vrouwen én mannen actief betrokken zijn en samenwerken.

De Nederlandse aanpak in Afghanistan

In Afghanistan maakte de Nederlandse genderexpert bij de internationale vredesmissie haar collega-militairen duidelijk dat je een beter beeld krijgt van wat er precies in een gemeenschap speelt door expliciet met vrouwen te praten. De veronderstelling dat vrouwenzaken in Afghanistan te gevoelig zouden liggen om te bespreken, blijkt in de praktijk meer een opvatting van de internationale gemeenschap dan van de Afghanen zelf. Er zijn veel hoogopgeleide, sterke, zichtbare vrouwen die hard werken aan de wederopbouw van het land. Vrouwen die zich nog niet hadden verenigd, zijn benaderd door een speciaal opgezette 'vrouwenpatrouille' die hun vroeg naar hun behoeften. Hierna hebben vrouwen *shura's* (traditionele besluitvormingsmechanismen waar normaal gesproken alleen mannen aan deelnemen) opgezet waar zij politieke zaken en praktische behoeften bespreken. Door gender een integraal onderdeel te maken van militaire missies, is de bijdrage van vrouwen aan conflictoplossing en wederopbouw versterkt en worden hun specifieke behoeften gehoord.

Bron: Uit de gezamenlijke bz/Defensiepublicatie *The Dutch Do's on Women, Peace & Security – Diplomacy, Defence & Development in Partnership* (november 2010)

Millenniumdoel 4, 5 en 6

De gezondheids- millenniumdoelen

Belangrijkste resultaten Nederlandse hulp

De Nederlandse hulp, verleend via overheden in ontwikkelingslanden, Nederlandse maatschappelijke organisaties en multilaterale organisaties als de VN en Wereldbank, heeft ertoe bijgedragen dat:

- Er in 12 ontwikkelingslanden jaarlijks 1,2 miljoen meer kinderen overleven dan in 1990.
- Miljoenen mensen toegang hebben tot aids-remmers, onder klamboes slapen en zich met voorbehoedsmiddelen kunnen beschermen tegen ongewenste zwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen.
- De toegang tot gezondheidszorg, ook voor jongeren en kwetsbare groepen in tientallen ontwikkelingslanden is verbeterd.

Wereldwijde trends

De kindersterfte (millenniumdoel 4) in de wereld blijft gelukkig dalen. Vergeleken met 1990 sterven nu jaarlijks 4 miljoen kinderen minder. Ook moedersterfte is gedaald. Er sterven nu 188.000 minder vrouwen tijdens de bevalling dan in 1990. Een groeiend aantal vrouwen gaat naar een kliniek voor zwangerschapscontroles en bevalling. Ook gezinsplanning methodes worden meer gebruikt (millenniumdoel 5). Door steeds betere medicijnen en preventieve maatregelen gaan minder mensen dood aan AIDS, tuberculose en malaria (millenniumdoel 6). Donorlanden als Nederland hebben een belangrijke impuls aan die trend gegeven.

Toch zijn de millenniumdoelen 4, 5 en 6 nog niet behaald, vooral niet in Afrika en Azië. Investerings in de gezondheid van moeders en kinderen en in de aanpak van ziektes als HIV/AIDS, tuberculose en malaria blijven daarom hard nodig.

Sinds een paar jaar is er aan de voorheen alsmaar stijgende financiële bijdrage van donoren een einde gekomen. Voor gezinsplanning is er zelfs al langere tijd sprake van een daling in de financiering.

Nederlandse interventies en resultaten

Het Nederlandse ontwikkelingsbeleid op het gebied van gezondheid richtte zich in 2009-2010 op drie resultaten:

1. Een betere kwaliteit van gezondheidszorg, toegankelijk voor iedereen.
2. Meer kennis over gezondheidszorg en een beter geïnformeerde bevolking in ontwikkelingslanden.
3. Nationaal (lokaal) beleid en wetgeving die het behalen van de gezondheidsmillenniumdoelen stimuleren.

Om deze resultaten te helpen bereiken, bedroeg de Nederlandse hulp voor gezondheidszorg in 2009 en 2010 respectievelijk € 597 en € 560 miljoen. Dit is 3% van het wereldwijde ontwikkelingsbudget dat beschikbaar is om millenniumdoelen 4, 5 en 6 te halen. Nederland is daarmee één van de 10 belangrijkste donoren op het gebied van gezondheid. Figuur 6 laat zien in welke landen dit geld is besteed.

Via Nederlandse ambassades werd in 12 landen advies en financiële steun gegeven om de toegang van de bevolking tot gezondheidszorg te vergroten. Buiten de organisatie van de gezondheidssector hoorde hierbij ook aandacht voor belemmerende factoren zoals bepaalde sociale en culturele normen en waarden, en bestrijding van corruptie. Vaak trekt Nederland hierin samen op met andere donoren en internationale organisaties. In elk van de 12 landen waar Nederland de gezondheidssector ondersteunde is sinds 1990 de kindersterfte gedaald. Vergeleken met 1990 overleefde daar in 2009 1,2 miljoen meer kinderen. In Bangladesh, Nicaragua, Ethiopië en Vietnam halveerde de kindersterfte in deze periode. In Zambia, Mali en Burkina Faso daalde deze met een kwart of iets minder. Ook moedersterfte daalde in alle landen, behalve in Zambia en Suriname. In Zambia komt dit mede door de ernstige AIDS-epidemie. In Tanzania, Burkina Faso en Mali daalde de moedersterfte minder snel dan in andere landen waar Nederland de gezondheidszorg ondersteunt. Dat komt mede door het grotere aantal kinderen dat een vrouw in haar leven krijgt. Een verbeterde toegang tot gezinsplanning methodes is hier van levensbelang.

Via bijdragen aan VN-organisaties als UNICEF, de Wereldgezondheidsorganisatie, het *Population Fund* van de VN (UNFPA) en UNAIDS, en aan mondiale fondsen als het *Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria* en de *Global Alliance for Vaccines and Immunisation* (GAVI) draagt Nederland bij aan technische, financiële en materiële ondersteuning van gezondheidszorg in alle ontwikkelingslanden. Deze organisaties maken vaccins, aidsremmers, antibiotica, en preventieve middelen zoals condooms en klamboes makkelijker toegankelijk voor de bevolking. Nederland draagt zo bij aan de wereldwijde dalende trends in kinder- en moedersterfte en het terugdringen van de belangrijkste ziektes.

Via bijdragen aan 36 Nederlandse en 10 internationale maatschappelijke organisaties wordt de capaciteit van partnerorganisaties in ontwikkelingslanden vergroot. Dit draagt ertoe bij dat de kennis en toegang tot gezondheidszorg voor jongeren en andere kwetsbare groepen wordt verbeterd in tientallen landen. Lokale organisaties zijn zo beter in staat op te komen voor de belangen van kwetsbare groepen en het beïnvloeden van schadelijke praktijken en discriminerende wetgeving en beleid.

Via samenwerking met het bedrijfsleven in acht Product Development Partnerships (PDPs) en enkele millenniumakkoorden draagt Nederland bij aan onderzoek en ontwikkeling van nieuwe medische producten zoals vaccins, geneesmiddelen en laboratoriumtesten. Door deze middelen toegankelijk en betaalbaar te maken voor iedereen helpt dit de gezondheidstoestand voor iedereen te verbeteren.

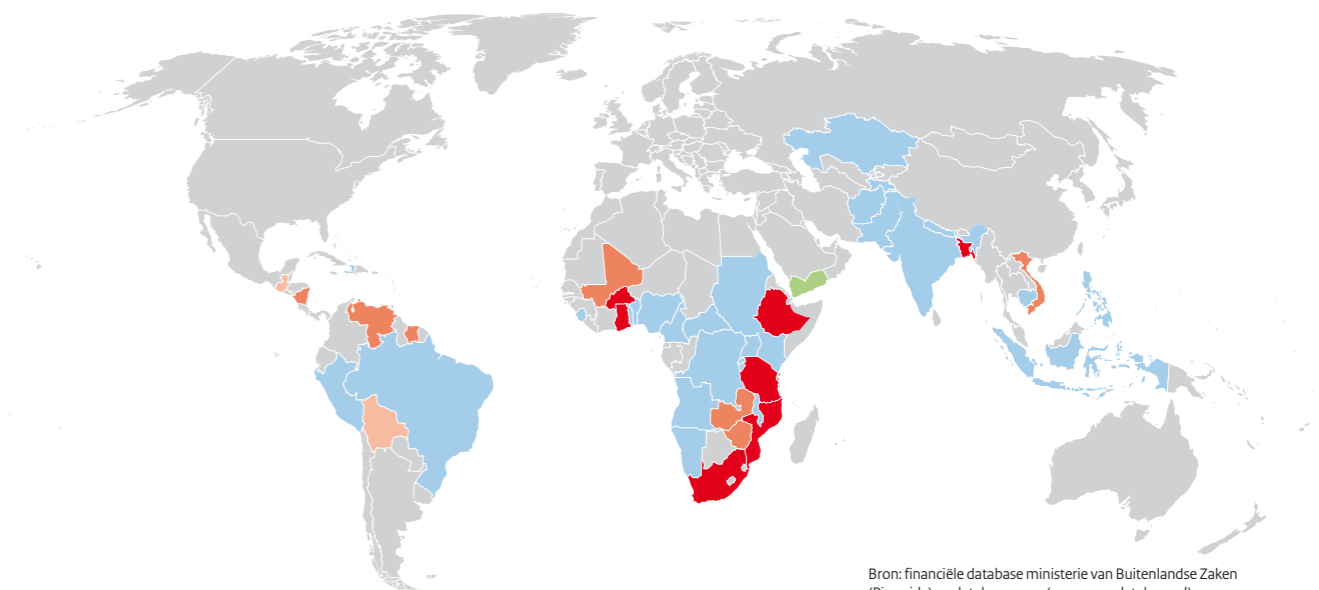
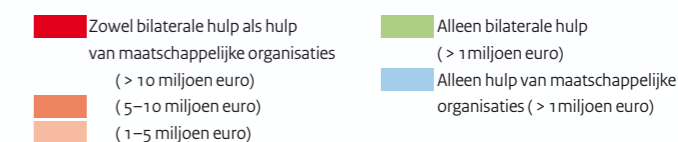
Een betere kwaliteit van gezondheidszorg, toegankelijk voor iedereen

De Nederlandse inzet via ambassades zoals in Ghana, Mozambique, Ethiopië, Tanzania en Mali heeft bijgedragen aan een verbeterde toegang tot eerstelijns zorg op het platteland door de bouw, verbetering en medische inrichting van klinieken te ondersteunen. In Jemen zijn met Nederlandse hulp sinds 2007 54 zwangerschapsklinieken gebouwd en ingericht. In Nicaragua werden onder meer met Nederlandse steun 15 nieuwe 'moederhuizen' opgezet waar vrouwen die ver van een ziekenhuis wonen, in de laatste weken voor de bevalling kunnen verblijven. Tijdens de "wachttijd" krijgen ze voorlichting over kindzorg en voeding.

De Nederlandse organisatie HealthNet TPO startte in 2008 een programma in de provincie Nangarhar in Afghanistan waarbij zwangere vrouwen thuis bezoek kregen van verloskundigen uit hun gemeenschap om risicozwangerschappen te identificeren. Ook kregen zij voorlichting over het belang van medische begeleiding tijdens de bevalling. Lokale leiders en echtgenoten kregen ook voorlichting en werden betrokken bij de plannen voor verbetering. De beschikbaarheid van 24 uur spoedeisende verloskundige zorg werd verbeterd door de inzet van een ambulance en de permanente aanwezigheid van personeel. Er werden aparte ingangen voor vrouwen in klinieken en ziekenhuizen gecreëerd. Het percentage bevallingen onder medische begeleiding in Nangarhar is mede door deze aanpassingen gestegen van 25% in 2008 naar 52% in 2010.

Figuur 6 Waar draagt Nederland bij aan gezondheid

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010. Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties (o.a. Wereldbank en VN-instellingen) is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide) en database CIDN (www.ngo-database.nl)

In bijna alle landen waar Nederland actief is, blijkt gebrek aan voldoende goed geschoold personeel een struikelblok te zijn. Om hier verbetering in te brengen heeft Nederland in Vietnam twintig medische opleidingsinstituten ondersteund. Ook in Ghana zijn opleidingen verbeterd en salarissen gestegen waardoor het aantal artsen met 15% en het aantal verpleegkundigen met 80% is gestegen tussen 2006 en 2009. Veel geëmigreerde Ghanese artsen keerden door deze maatregelen terug naar eigen land. In afgelegen gebieden is het moeilijk gespecialiseerd personeel voor langere tijd te behouden. De maatschappelijke organisatie AMREF heeft in Ethiopië grote moeite gehad om gynaecologen bereid te vinden om in het nomadisch gebied Afar te werken. Dit is slechts tijdelijk gelukt. Om de situatie op langere termijn te verbeteren steunt AMREF nu de Ethiopische overheid bij het trainen en opleiden van lokale verloskundigen en specialisten door het verstrekken van een beurs aan studenten uit Afar.

Een beter geïnformeerde bevolking

In veel landen en regio's is het geen vanzelfsprekendheid dat de bevolking toegang heeft tot informatie over gezondheid, seksualiteit en zwangerschap, een eerste voorwaarde om keuzes te kunnen maken. Dit blijkt wel uit de geringe kennis op het gebied van hiv-preventie: in delen van Afrika waar de aids-epidemie het grootst is, heeft slechts 38% van de jongens en 29% van de meisjes voldoende kennis over de ziekte. Nederland heeft zich in de afgelopen twee jaar extra ingezet om meer informatie over seksuele en reproductieve gezondheid beschikbaar te maken via de media en gezondheidswerkers. Veelal in samenwerking met Nederlandse en internationale maatschappelijke organisaties als PSI en IPPF, is de vraag naar geboorteregeling vergroot, zoals in Burkina Faso, Ethiopië, Mozambique en Tanzania. Ook op scholen zijn Nederlandse organisaties actief. Dance4Life bereikte met aidsvoorlichting 47.000 jongeren met een voorlichtingsprogramma dat werd gebruikt op 52 scholen in de Indiase deelstaat Tamil Nadu. De organisatie Rutgers wpf ontwikkelde met lokale partners een lesprogramma over aids dat wordt gebruikt op middelbare scholen in acht landen in Afrika en Azië, waaronder op religieuze scholen in Pakistan.

Naast kennis is ook toegang tot preventieve middelen als voorbehoedsmiddelen en condooms essentieel. Nederland heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de wereldwijde verspreiding van 50 miljoen vrouwencondooms in 70 landen. Meisjes lopen nog meer risico dan jongens om aids op te lopen en moeten daarom zélf over de mogelijkheid kunnen beschikken zich tegen geslachtsziekten te beschermen.

Een stimulerend nationaal beleid voor het behalen van de gezondheidsmillenniumdoelen

Om de millenniumdoelen 4, 5 en 6 te bereiken hebben donoren en ontwikkelingslanden de afgelopen jaren veel geld in de gezondheidszorg gestoken. Ondanks deze investering komen de meeste lage inkomenslanden niet eens aan de minimuminvestering van \$ 45 per persoon per jaar om

een minimum niveau aan zorg te kunnen bieden. Vaak wordt het grootste deel van de kosten door de bevolking zelf betaald, waardoor gezinnen onverwacht in armoede kunnen vervallen. In de landen waar de Nederlandse ambassade actief bijdraagt aan het versterken van het gezondheidszorgsysteem, zoals in Mali, Tanzania, Burkina Faso, Ghana, Nicaragua en Mozambique, wordt daarom nauw overlegd met de nationale overheden en andere donoren om de zorg in de toekomst betaalbaar en toegankelijk te houden, ook voor de armere en kwetsbare bevolkingsgroepen. Een probleem hierbij is het gebrek aan betrouwbare gegevens, wat het lastig maakt om verschillen tussen geografische gebieden of van gemarginaliseerde groepen effectief aan te kaarten. Nederland ondersteunt landen daarom bij het opzetten van goede monitoringsystemen. Want als beleid wordt gebaseerd op betrouwbare feiten, kunnen de beperkte middelen effectiever en efficiënter worden ingezet.

Wetgeving tegen schadelijke praktijken

Abortus, tienerzwangerschappen, vrouwenbesnijdenis en rechten van vrouwen en seksuele minderheden zijn nog vaak een taboe. Niettemin dragen zij bij tot een hoge moeder- en kindersterfte en verhoogde risico's op hiv-infectie. Nederland ondersteunde in Nicaragua, via parlementsleden, maatschappelijke organisaties en de beroepsorganisatie van gynaecologen een lobby om de abortuswetgeving (een totaalverbod) aan te passen.

Daarnaast heeft Nederland via maatschappelijke organisaties geprobeerd de invloed van tradities en religie op gezondheid om te buigen naar een positieve houding. Concreet heeft Nederland hier op een positieve manier aan bijgedragen door middel van het bijeenbrengen van invloedrijke religieuze leiders in 2010. Zij verklaarden zich te zullen inspannen voor hiv-preventie voor iedereen en het tegengaan van discriminatie van mensen met hiv. Gedwongen kindhuwelijken zijn een groot probleem in Malawi. Daardoor worden veel meisjes al voor hun 18^e jaar moeder. Door de inzet van de Nederlandse organisatie choice, wist een lokale jongerenorganisatie door intensieve lobby te bereiken dat de wettelijke minimum huwbare leeftijd voor meisjes werd verhoogd.

Belangrijkste geleerde lessen van de Nederlandse hulp

- Bijna overal ter wereld kost de zorg de regering steeds meer geld. Maar ook landen waar maar weinig geïnvesteerd kan worden hebben aangetoond snelle vooruitgang te kunnen boeken. Politieke wil is een bepalende factor, evenals culturele en traditionele waarden die het recht op keuzes voor een goede gezondheid van jongeren, vrouwen en andere kwetsbare groepen toestaan.
- Er bestaan geen blauwdrukken voor het oplossen van de problemen, die van land tot land verschillen. Goede samenwerking tussen overheid, lokale structuren en hulporganisaties is onontbeerlijk voor duurzame resultaten die aansluiten op de lokale problemen.

Millenniumdoel 7

Het waarborgen van een duurzame leefomgeving

Belangrijkste resultaten van de Nederlandse hulp

- De doelstelling uit 2004 om in 2015 10 miljoen mensen in ontwikkelingslanden te voorzien van moderne duurzame energietoepassingen, is al bijna behaald.
- In 2009-2010 zijn ruim 3 miljoen mensen voorzien van goede drinkwatervoorzieningen.
- In dezelfde periode hebben 10 miljoen mensen betere sanitaire voorzieningen gekregen.
- Nederlandse bedrijven lieten — in samenwerking met lokale partners — aan banken en overheden zien welke innovatieve, rendabele water- en sanitatieoplossingen er zijn voor ontwikkelingslanden. Dit heeft geleid tot aanvullende financiering om deze te implementeren.

Wereldwijde trends

Een goed beheer van natuurlijke rijkdommen vereist onder meer goede wet- en regelgeving en een consequente handhaving daarvan. Milieudegradatie kan worden voorkomen als overheden en bedrijven instrumenten als milieueffect-rapportages gebruiken en maatschappelijke organisaties en bedrijven een actieve rol spelen in natuur- en waterbeheer. Door de Nederlandse inzet zijn op dat gebied onder meer in Ghana, Pakistan en Senegal mooie resultaten geboekt.

Volgens de FAO is de mate van ontbossing tussen 2000 en 2010 wereldwijd afgenomen ten opzichte van het voorgaande decennium, maar blijft die nog altijd veel te hoog: 13 miljoen hectare per jaar, goed voor 12% van de wereldwijde koolstofuitstoot. Na jaren van onderhandelingen zijn tijdens de klimaatop van Cancún internationale afspraken over bossen gemaakt. Dat opent de mogelijkheid voor ontwikkelingslanden om financiële steun te krijgen voor maatregelen die ontbossing en bosdegradatie tegengaan.

De doorzettende groei van de wereldbevolking leidt tot een toenemende druk op het beschikbare zoete water voor huishoudens, landbouw, ecosystemen en industrie. Bovendien veroorzaakt de klimaatverandering steeds vaker problemen als extreme droogte of grote overstromingen.

Nederlandse interventies en resultaten

In 2009 en 2010 bedroegen de Nederlandse investeringen in milieubeheer, energie, klimaatverandering, geïntegreerd beheer van bossen, biodiversiteit en water respectievelijk € 317 en € 302 miljoen. Figuur 7 laat zien in welke landen dit geld is besteed.

Op het gebied van milieubeheer, energie en klimaatverandering zijn de laatste jaren op verschillende internationale milieu- en klimaatop toppen afspraken gemaakt. Nederland steunt ontwikkelingslanden bij de uitvoering van die afspraken. Daar is in Kopenhagen voor de periode 2010-2012 een bedrag van 300 miljoen euro voor toegezegd.

Economische ontwikkeling en milieu

De verschuiving van natuurbehoud naar duurzaam economisch gebruik van bossen en biodiversiteit brengt een economische waardering teweeg van natuurlijke ecosystemen, energie en water. Voor duurzame economische groei is het belangrijk bossen, biodiversiteit en waterbeheer structureel te integreren in de beleidsagenda's voor economische ontwikkeling. Met door Nederland gefinancierd onderzoek zijn daarvoor instrumenten ontwikkeld. De Nederlandse commissie voor de milieueffectrapportage heeft in 2009-2010 twintig landen en zes regio's geholpen met een eigen systeem voor milieueffectrapportage. Milieu is steeds meer een meetbare en concrete factor geworden in nieuwe ruimtelijke planning.

In onder meer Colombia, Guatemala, Bolivia, Suriname, Ghana, Senegal en Vietnam heeft Nederland concreet bijgedragen aan betere nationale milieumaatregelen, versterking van milieuministeries en maatschappelijke organisaties en milieukennis bij het parlement. Zo komt het milieu in die landen op de politieke agenda en wordt het beleid beter publiek verantwoord. Enkele resultaten van die aanpak:

- Op de Balkan werd een grootschalige industriële vervuiling met succes aangepakt.
- Een programma voor herbebossing van bijna 14.000 hectare in Guatemala heeft ongeveer 75.000 mensen een aanvullend inkomen opgeleverd.
- In Bolivia en Colombia is het beheer van beschermd gebied verbeterd met participatie van lokale bewoners.

- In Pakistan is de Nederlandse ambassade samen met de federale milieuoverheid en kamers van koophandel een programma gestart voor schoner producerende leer-, textiel- en suikerindustrieën.
- Via het Initiatief Duurzame Handel is in overleg met alle ondernemers in de productieketens voor soja en palmolie het duurzaam gebruik van water, bos en biodiversiteit op de agenda gekomen. Oxfam Novib en Solidaridad zijn actief in het bestuur van de ronde tafels voor respectievelijk palmolie en soja. Door capaciteitsopbouw zorgen zij ervoor dat kleine producenten aansluiting krijgen bij de verduurzaming.

Duurzame energie

De energie- en klimaatproblematiek wordt steeds ernstiger en raakt vooral arme mensen. Nederland heeft in 2009-2010 gewerkt aan een aantal projecten die nieuwe en schonere vormen van energie en energietoepassingen voor armen beschikbaar moeten stellen. Mede daardoor is de in 2004 geformuleerde doelstelling om 10 miljoen mensen in ontwikkelingslanden toegang te geven tot moderne energietoepassingen in 2015, nu met 8,8 miljoen mensen al bijna gehaald.

Een betere toegang tot schone energie vereist een goed functionerende markt en een actieve private sector. Daarom is samenwerking gezocht met bedrijven als Philips en Nuon, die bedrijfsmodellen ontwikkelden voor bijvoorbeeld de energiemarkt in Afrikaanse landen. Via het *Global Village*

Energy Partnership zijn lokale ondernemers ondersteund bij het opzetten van bedrijfjes voor hernieuwbare energie. In 2010 is het *Scaling up Renewable Energy Program* mede door Nederland opgezet, dat inmiddels door meerdere donorlanden wordt ondersteund.

Klimaatverandering

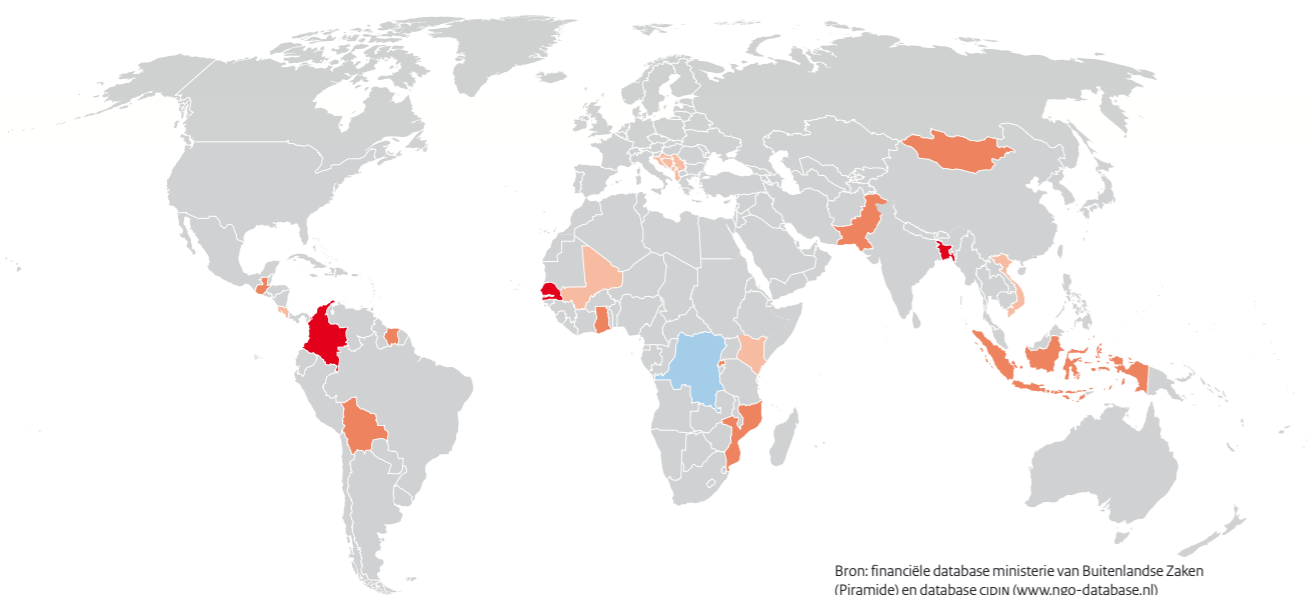
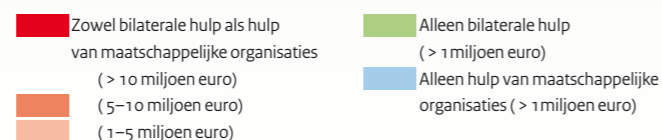
In 2009-2010 zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd door Nederlandse maatschappelijke organisaties over klimaatverandering in ontwikkelingslanden: welke oplossingen zijn er voor extreme droogte of grote overstromingen? Hieruit is nieuwe samenwerking ontstaan tussen universiteiten, verzekeringsmaatschappijen en milieuorganisaties. In een aantal landen met grote rivierdelta's die geregeld voor wateroverlast zorgen, helpt Nederland met advies en technologie om de waterstroom beter te reguleren of te hanteren. Het bedrijfsleven en de Nederlandse waterschappen zijn daar intensief bij betrokken. In Fayoum, Egypte, is het Nederlands model van democratisch gekozen waterschappen overgenomen. Daardoor hebben de lokale gebruikers van water nu veel meer inspraak in het waterbeleid.

Drinkwater en sanitaire voorzieningen

In 2009 en 2010 bedroegen de Nederlandse investeringen in drinkwater en sanitaire voorzieningen respectievelijk € 176 en € 161 miljoen (zie figuur 8).

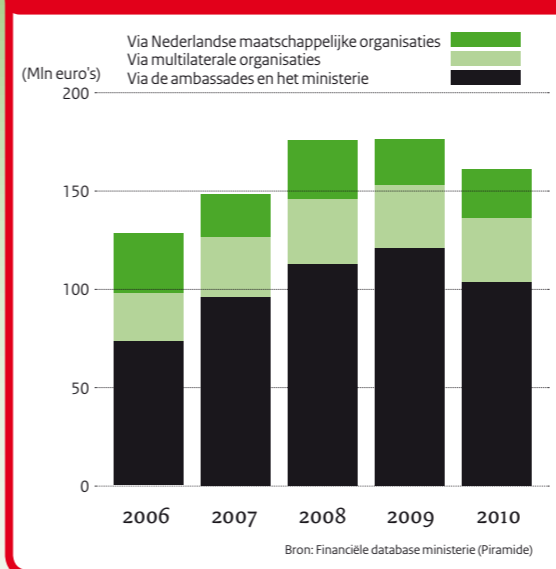
Figuur 7 Waar draagt Nederland bij aan milieu, energie en bos

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010. Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties (o.a. Wereldbank en wv-instellingen) is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide) en database CIDIN (www.ngo-database.nl)

Figuur 8 Uitgaven Nederlandse hulp aan drinkwater en sanitatie

Diarree wordt in 90% van de gevallen veroorzaakt door verontreinigd drinkwater, besmet voedsel en contact met ontlasting. Jaarlijks overlijden 1,5 miljoen kinderen aan de gevolgen ervan. De Nederlandse overheid en haar partners in de watersector hebben beloofd om tussen 2004 en 2015 drinkwater- en sanitaire faciliteiten te verzorgen voor 50 miljoen mensen. In 2009-2010 hebben 3 miljoen mensen met Nederlandse hulp schoon drinkwater gekregen en bijna 10 miljoen mensen goede sanitaire voorzieningen. De teller richting 50 miljoen staat nu op 12 miljoen voor zowel drinkwater als voor sanitaire voorzieningen.

Naast directe effecten op de gezondheid zorgen goede sanitaire voorzieningen en veilig drinkwater ook voor tijdsparing, vooral voor vrouwen en meisjes, en voor het terugdringen van schooluitval en ziekteverzuim onder werknemers. Ondanks deze successen blijft de wereldwijde voortgang op het gebied van sanitaire voorzieningen achter (zie figuur 9). Nieuwe benaderingen zoals het koppelen van sanitaire voorzieningen aan voedselzekerheid door het terugwinnen van meststoffen moeten het tij keren. Financiering door donoren is niet voldoende en ook geen duurzame oplossing. Programma's gaan daarom meer en meer uit van investeringen door de doelgroep zelf.

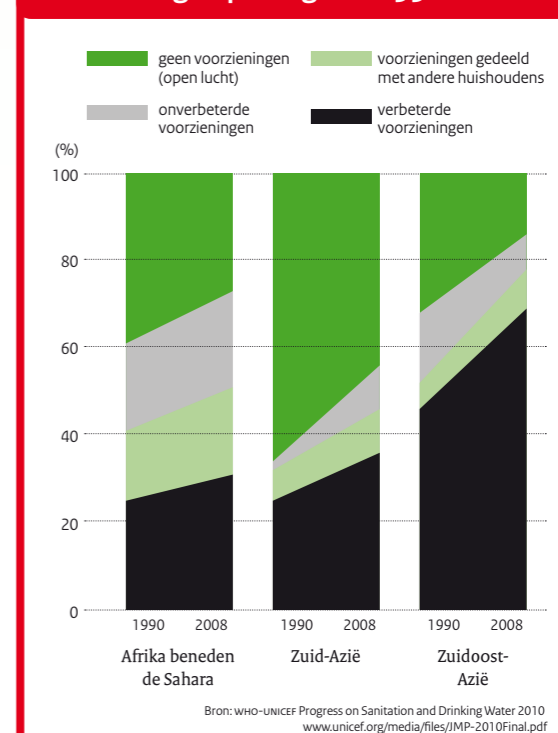
Nieuwe waterpunten moeten ook in de toekomst voldoende water van goede kwaliteit blijven geven. Dit kan alleen als de link gelegd wordt naar waterbeheer en als er sprake is van goed overheidsbeleid, effectieve uitvoering ervan en politieke wil. Nederlandse ambassades spreken hierover met de overheid en ondersteunen deze ook. In Mozambique is hierdoor het beleid op het gebied van water en sanitaire voorzieningen op het platteland verbeterd en wordt hierin door de Mozambikaanse overheid ook meer geïnvesteerd. Via innovatieve partnerschappen komen er ook steeds meer private geldstromen vrij voor drinkwater en sanitaire voorzieningen. Nederlandse waterbedrijven adviseren collega's in ontwikkelingslanden over de verhoging

van hun productie en verlaging van de kosten. Dat is ook gunstig voor het investeringsklimaat van het ontvangende land, omdat ondernemingen voor hun productie en personeel afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van voldoende drinkwater.

Belangrijkste geleerde lessen van de Nederlandse hulp

- Pas als milieumaatregelen voor alle bedrijven gelden zijn ondernemers bereid te investeren in schonere technologieën.
- Publiek-private samenwerking komt pas tot haar recht als de betrokkenheid van het Nederlandse bedrijfsleven voortkomt uit een oprechte interesse in een markt in ontwikkelingslanden, vanuit de core business van het bedrijf.
- Klimaatonderhandelingen zijn gebaat bij transparantie van informatie, onder meer over klimaatfinanciering.
- Drinkwater- en sanitatieprogramma's dragen bij aan tijdsparing voor vrouwen en meisjes en onderwijsdeelname, maar zeggenschap van vrouwen moet actiever gestimuleerd en opgevolgd worden.
- Hygiënevoorlichting is een belangrijke succesfactor voor het bereiken van resultaten. Het moet een integraal onderdeel vormen van drinkwater- en sanitatieprogramma's.

Figuur 9 Toegang tot sanitaire voorzieningen per regio in 1990 en 2008

Bron: WHO-UNICEF Progress on Sanitation and Drinking Water 2010 www.unicef.org/media/files/JMP-2010Final.pdf

Millenniumdoel 8

Een mondiaal partnership voor ontwikkeling

Belangrijkste resultaten Nederlandse bijdrage

- Nederland heeft zich actief ingezet voor internationale afspraken die ontwikkelingslanden betere kansen bieden op de internationale markt.
- Het marktaandeel van duurzaam geproduceerde producten groeit gestaag in Nederland. Kleine producenten hebben hiervan geprofiteerd zonder het milieu aan te tasten.

Wereldwijde trends

Millenniumdoel 8 wil de positie van arme landen in de wereldorde structureel versterken. Doelen zijn een betere toegang van hun exportproducten tot internationale markten en een eerlijk handels- en financieel systeem. Bovendien moeten arme landen beter aan betaalbare essentiële medicijnen kunnen komen dan nu het geval is. Schuldverlichting en een betere onderlinge afstemming van de hulp maken ook onderdeel uit van MDG 8. In deze rapportage vatten we dat alles samen onder de noemer "Werken aan een mondiaal partnership voor ontwikkeling".

De voortgang in het behalen van millenniumdoel 8 staat onder druk. De aandacht van donorlanden is in 2009-2010 verschoven naar de gevolgen van de mondiale kredietcrisis voor hun eigen economie en het beperken van de financiële schade in eigen land.

Gelukkig is er ook goed nieuws: veel ontwikkelingslanden hebben sinds midden jaren '90 een betere toegang tot de westerse markten. Op driekwart van de export van Minst Ontwikkelde Landen naar ontwikkelde landen hoefde in 2004 geen invoerrechten betaald te worden. In 2008 was dat aandeel gestegen naar 80%. En door een aanzienlijke schuldkwijtschelding gaan steeds minder arme ontwikkelingslanden gebukt onder hoge schuldenlasten. Zo kunnen ze meer investeren in de duurzame toekomst van hun eigen economie.

Nederlandse interventies en resultaten

Jaarlijks maakt het *Center for Global Development* een *Commitment to Development Index*. Deze index legt het ontwikkelingsbeleid van donorlanden langs een internationale meetlat. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar het bestede hulpbedrag, maar ook naar de mate waarin het beleid op andere beleidsterreinen rekening houdt met ontwikkeling (figuur 10). Nederland stond in 2009-2010 op de derde plaats in deze index, na Zweden en Denemarken. Nederland scoorde hoog op de volgende onderdelen van de index: omvang, voorspelbaarheid en kwaliteit van de hulp, milieu, investeringen in ontwikkelingslanden, handel en veiligheid. Alleen op migratie en technologie was de score onder het gemiddelde. De omvang van de officiële ontwikkelingshulp van alle oESO donoren bleef in 2010 wereldwijd steken op \$ 128,7 miljard of gemiddeld 0,32% van het bruto nationale inkomen (BNI). Alleen Nederland voldoet samen met Noorwegen, Zweden, Denemarken en Luxemburg aan de in VN verband afgesproken norm van 0,7% van het BNI voor ontwikkelingshulp.

Nederland voert geen eigen handels- en landbouwbeleid, aangezien dit in EU-verband wordt bepaald. In de EU is Nederland voorvechter van verlaging van invoerrechten en afschaffing van marktverstorende subsidies, bijvoorbeeld door hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). In 1990 werd nog circa 90% van de totale GLB-uitgaven aangewend voor handelsverstorende productie- en exportsubsidies. Inmiddels is dit nog maar circa 10%. Niet alleen exportsubsidies maar ook interne landbouwsubsidies van ontwikkelde landen aan hun eigen boeren werken handelsverstorend voor de landbouwsector in ontwikkelingslanden. Nederland blijft daar in de EU en de WTO aandacht voor vragen. Ook ondersteunt Nederland de handelscapaciteit van ontwikkelingslanden via initiatieven als *Aid for Trade* en het Initiatief Duurzame Handel (zie het hoofdstuk over millenniumdoel 1).

Handel in medicijnen

Een schrijnend aspect voor arme ontwikkelingslanden is het effect van WTO-regels op het gebied van intellectueel eigendom voor de toegang tot medicijnen. Als gevolg van octrooi- en op nieuwe geneesmiddelen ter compensatie van de

De groene Sint

De belangstelling voor bewust consumeren met een globalistisch tintje neemt toe, mede dankzij de moderne campagnes van maatschappelijke organisaties. Zo kent Nederland sinds twee jaar de 'Groene Sint'. Deze Sint bezocht ons land in 2009 en 2010. Eind 2009 was slechts 15% van alle verkochte chocoladeletters duurzaam. Dankzij de inzet van Oxfam Novib was dat eind 2010 gestegen tot ruim 95%! Supermarkten hebben laten zien dat het kan en leggen nu duurzame chocolade in de schappen. Een keurmerk garandeert dat de boeren een fatsoenlijke prijs voor hun cacao ontvangen, rekening houden met het milieu en geen kinderen laten werken op hun plantages.

farmaceutische industrie voor de omvangrijke kosten van onderzoek, zijn vele nieuwe medicijnen niet beschikbaar of betaalbaar voor arme mensen in ontwikkelingslanden. Bovendien worden geneesmiddelen voor specifieke armoedeziekten nauwelijks ontwikkeld omdat die nauwelijks lucratief zijn door het ontbreken van een koopkrachtige vraag.

De stichting Wemos organiseerde daarom in 2010 een conferentie met vooraanstaande medische wetenschappers. Vastgesteld werd dat overheden — ook in arme landen — zich meer zouden moeten bemoeien met geneesmiddelenonderzoek, bijvoorbeeld door financiering van onafhankelijke tests naar medicijnen waaraan lokaal behoefte is.

Gelukkig is door goede afspraken de toegang van de bevolking in arme landen tot een aantal belangrijke medicijnen de afgelopen jaren flink verbeterd. Als gevolg van de concurrentie van generieke producenten, lagere prijzen van octrooihoudende producenten, donorfinanciering en de vraag door o.a. het Global Fund zijn de prijzen van meerdere essentiële medicijnen substantieel gedaald. Steeds meer mensen in ontwikkelingslanden ontvangen nu AIDS-remmers of krijgen een adequate behandeling tegen malaria. Er blijven niettemin grote uitdagingen op het terrein van toegang tot betaalbare medicijnen.

Vredesopbouw

De kwaliteit en effectiviteit van hulp aan voormalig conflictlanden zijn mede door inzet van Nederland verbeterd. Landen krijgen nu speciale hulp voor vredesopbouw en de overgang van noodhulp naar structurele ontwikkelingshulp is verbeterd. Op initiatief van Nederland hebben donoren daarvoor richtlijnen afgesproken in een internationale dialoog met een groep post-conflictlanden onder leiding van de Democratische Republiek Congo en Oost-Timor.

Schuldkwijtschelding

Dankzij een grootschalige schuldkwijtschelding in het kader van onder meer het *Heavily Indebted Poor Countries Initiative* (HIPC) is het aantal arme landen met een zware schuldenlast sterk afgenomen waardoor meer geld vrijkomt voor eigen ontwikkeling. Nederland neemt deel aan HIPC en andere initiatieven. Om in aanmerking te komen voor steun moet het ontvangende land een armoedebestrijdingstrategie

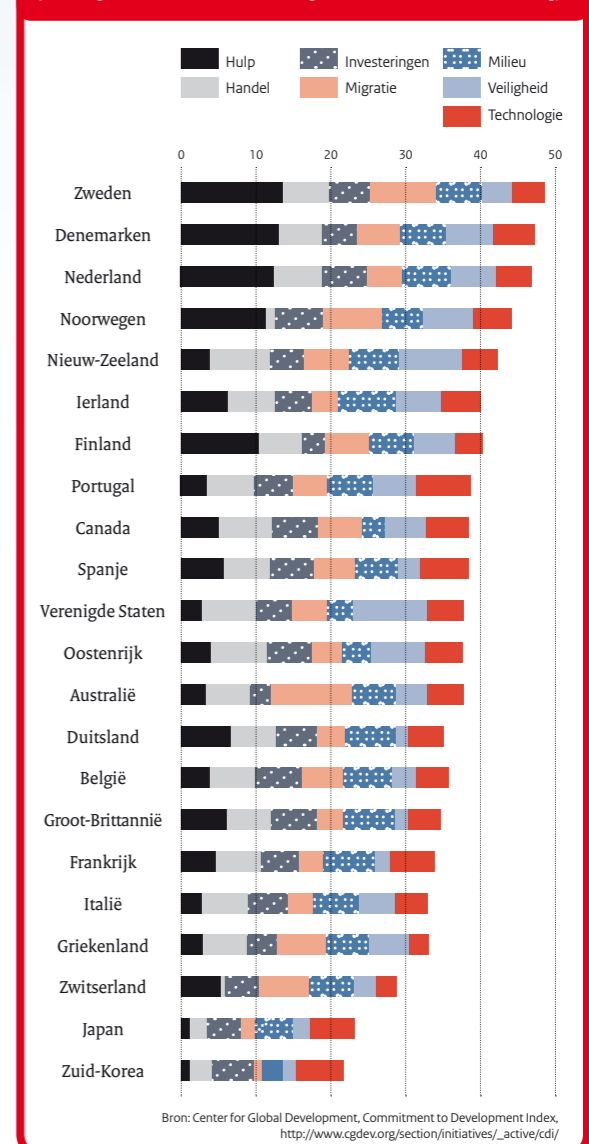
opstellen en uitvoeren in nauwe samenwerking met het IMF. Inmiddels hebben 32 arme landen schuldkwijtschelding gekregen. Samen met de steun van het IMF en de Wereldbank leidt dit tot betere vooruitzichten op economisch vlak en ligt zelfredzaamheid eerder in het verschiet.

Belangrijkste geleerde les van de Nederlandse hulp

- Nieuwe allianties tussen landen, organisaties, netwerken en tussen particuliere en publieke partijen leveren een onmiskenbare bijdrage aan het mondiaal partnerschap. De Nederlandse overheid speelt hier een initiërende en faciliterende rol.

Figuur 10 Committering aan Ontwikkeling Index 2010

(Hoe hoger de indexscore, hoe meer gecommitteerd aan ontwikkeling)

Goed bestuur en maatschappijopbouw

Belangrijkste resultaten van de Nederlandse hulp

- In een aantal landen is bijgedragen aan de verbetering van democratische instituties en onafhankelijke media.
- Nederland speelt een actieve rol in het anti-corruptie debat door ondersteuning van internationale initiatieven zoals de United Nations Convention Against Corruption (UNCAC) en het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI).
- Daar waar ambassades samenwerken met lokale partnerorganisaties worden resultaten geboekt in het verbeteren van de rechtsbescherming van burgers.

Goed bestuur betreft de effectiviteit van de dienstverlening van de overheid, transparantie van de bestedingen en legitimiteit. Dit is vertaald in Nederlandse aandacht voor een viertal terreinen, die nauw met elkaar samenhangen: democratisering, effectief bestuur, rechtsstaatontwikkeling en corruptiebestrijding.

Nederland heeft zelf een code voor goed bestuur. De code beschrijft de manier waarop overheidsbestuur hoort te werken. Zo weten burgers wat zij van de overheid kunnen verwachten. Overheidsorganisaties dienen bijvoorbeeld open te zijn over hun beleid en procedures.

Ook in ontwikkelingslanden is het van groot belang dat bedrijven en burgers weten waar ze met de overheid aan toe zijn: wat zijn de regels, waar kun je als burger of bedrijf verhaal halen als de overheid je niet correct behandelt?

Nederlandse interventies en resultaten

In 2009 en 2010 bedroegen de Nederlandse hulp voor goed bestuur en maatschappijopbouw respectievelijk € 288 en € 276 miljoen. Figuur 11 laat zien in welke landen dit geld is besteed.

Democratisering

In de periode 2009-2010 heeft Nederland in een aantal landen bijgedragen aan de verbetering van democratische instituties zoals parlementen en politieke partijen.

Zo heeft het *Netherlands Institute for Multiparty Democracy* (NIMD) in Guatemala en Mali lokale centra voor meerpartijdemocratie gesteund en in Guatemala geholpen hervormingen voor een nieuw belastingstelsel in gang te zetten. In de

aanloop naar de verkiezingen heeft Nederland bijgedragen aan communicatiecampagnes die de bevolking informeerden over de verschillende partijprogramma's, zoals in Uganda en Malawi met folders en radiospotjes.

In Ethiopië werkt het door Nederland ondersteunde ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP) samen met andere donoren aan versterking van zeven lokale democratische instituties. In dit *Democratic Institutions Programme* heeft de Nederlandse ambassade in Addis Abeba een coördinerende rol. Hoewel dit programma tot een aantal bemoedigende resultaten heeft geleid, is het door lokale politieke onwil nog niet gelukt de wet die de vrijheid van maatschappelijke organisaties in Ethiopië beperkt aan te passen.

In Indonesië en Mozambique zijn goede ervaringen opgedaan met scholen voor democratie. Een deel van de alumni vormt inmiddels de nieuwe generatie (lokale) politici. In Indonesië is mede dankzij het door Nederland gesteunde UNDP een nationaal centrum voor training van kiezers opgericht met regionale kantoren in alle 33 provincies. Indonesië gaat dit centrum zelf verder financieren, waarmee ook een belangrijk duurzaamheidsdoel is bereikt.

Partners van de Nederlandse organisaties *Press Now* en *Free Voice* - inmiddels gefuseerd tot *Free Press Unlimited* - spelen een belangrijke rol bij het verbeteren van de berichtgeving uit conflictgebieden en fragiele of repressieve staten. Nederlandse steun ging in 2009-2010 onder meer naar 'Radio Dabanga' in Darfur, 'Radio Zamaneh' in Iran en 'Democratic Voice of Burma' in Birma.

Diverse Nederlandse ontwikkelingsorganisaties hebben een belangrijke rol gespeeld in het verbinden van positieve krachten voor democratisering en inzet van capaciteit over cultuur en landsgrenzen heen. Ook weten zij via hun netwerk van lokale organisaties en kerken en door gebruik van diverse media, gebieden te bereiken waar de overheid van het land geen ontwikkelingshulp geeft wegens oorlog, conflict of een afwezige overheid. Daarnaast dragen ze bij aan lokale inbedding en worteling van democratiseringsprocessen en dragen zo bij aan verduurzaming van de resultaten.

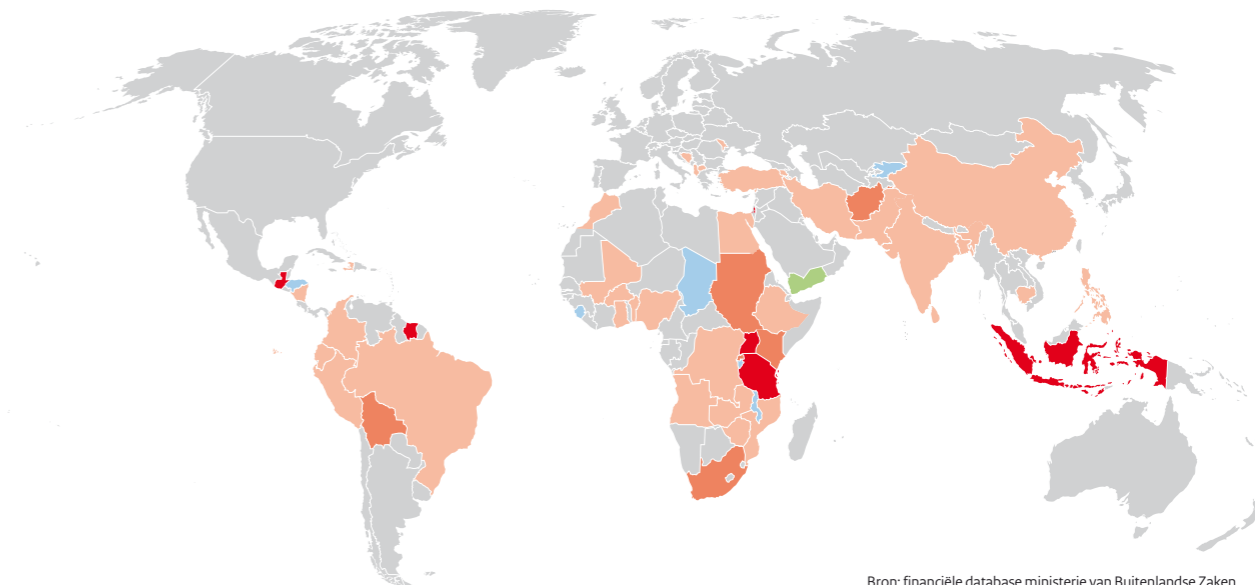
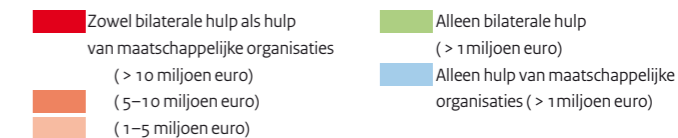
Corruptiebestrijding

Geld voor ontwikkelingssamenwerking mag niet weglekken door corruptie. In de praktijk kampt echter driekwart van alle landen met een bepaalde mate van corruptie.

Nederland speelt een actieve rol in het internationale debat over corruptie. Via het door Nederland gesteunde

Figuur 11 Waar draagt Nederland bij aan goed bestuur

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010. Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties (o.a. Wereldbank en VN-instellingen) is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide) en database CIDIV (Zie ook: www.ngo-database.nl)

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) krijgt de bevolking in veel landen inspraak in beslissingen over de grondstoffenindustrie en zicht op het geld dat daarmee is gemoeid. Dit vergroot de controle op de overheid en het bedrijfsleven. Liberia gebruikt het EITI-model nu om transparantie in de bosbouw te vergroten.

Onder de *United Nations Convention Against Corruption* (UNCAC) hebben 145 landen wereldwijde afspraken gemaakt over het voorkomen en bestrijden van corruptie. In 2009 zijn zij een 'reviewmechanisme' overeengekomen, waarmee de deelnemende landen elkaar bij de toepassing en uitvoering van de conventie bij de les kunnen houden. Nederland heeft financieel bijgedragen en een actieve rol gespeeld in de onderhandelingen over dit mechanisme, en zich inspannen om het snel operationeel te maken.

Transparency International (TI) is op dit moment de belangrijkste organisatie op het gebied van corruptiebestrijding en is in de jaren 2009-2010 door Nederland financieel ondersteund met een jaarlijkse bijdrage van 750.000 euro. TI brengt gezaghebbende rapportages uit, waaronder de Corruptie Perceptie Index. In negentig verschillende landen stelt TI corruptie aan de kaak. Nederland steunde het ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties dat samen met het *Media Institute of South Africa* een succesvolle training ontwikkelde voor journalisten over onderzoek naar en verslaggeving over corruptie.

Rechtsstaat

Diepgewortelde culturen van straffeloosheid in partnerlanden blijken lastig te doorbreken. Nederlandse ambassades kunnen bij ondersteuning van rechtsstaatontwikkeling in een partnerland een positie als 'kennismakelaar' innemen, zoals het geval was in Suriname. Hiermee zijn resultaten geboekt in het verbeteren van de rechtsbescherming van burgers en bedrijven. In Rwanda ondersteunt Nederland de

opbouw van juridische instituties, onder andere als covoorzitter van de *Justice, Reconciliation, Law and Order Sector* (JRLoS) waarin instituties samenwerken aan de verbetering van juridische toegang, veiligheid, verzoening, rekenschap en mensenrechten.

Nederlandse maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol in het monitoren en aan de kaak stellen van zwaktes in de rechtsstaat, zoals het *Criminal Justice Observatory* in Guatemala gericht op rechtsbescherming van gevangenen.

Belangrijkste geleerde lessen van de Nederlandse hulp

- Democratie kan niet worden 'opgelegd' aan partnerlanden. De context bepaalt het succes van de inzet. Buitenlandse donoren kunnen aandringen op democratische verkiezingen, maar dat is slechts een eerste stap.
- Activiteiten op het gebied van effectief bestuur moeten vanuit verschillende invalshoeken uitgevoerd worden. Het voorbeeld van Mali, waar tegelijkertijd aan de openbare financiën (inclusief belastingheffing) en decentralisatie werd gewerkt, illustreert dat dit de kans van slagen vergroot (zie het volledige rapport).
- Het ondersteunen van de ontwikkeling en versterking van de democratische rechtsstaat met toegang tot recht voor alle burgers en bedrijven blijft een proces van de lange adem. Belangrijkste voorwaarde voor succes is de inzet en betrokkenheid van zowel burgers, maatschappelijke organisaties als overheid.
- Duurzame corruptiebestrijding moet zich blijven richten op het creëren en verbeteren van de randvoorwaarden voor goed bestuur. Nederland blijft hierop inzetten via internationale organisaties, ambassades, bedrijven en het maatschappelijk middenveld.

Veiligheid en ontwikkeling in fragiele staten

Belangrijkste resultaten Nederlandse hulp

- 3D-benadering in Uruzgan leidde tot nieuwe economische bedrijvigheid.
- Ontwapening en economische herintegratie van veel oud-strijders in Burundi, Colombia, de Democratische Republiek Congo, Rwanda, Sudan en Sri Lanka.
- Trainingen/bewustwording bij militairen over de impact van seksueel geweld, tevens hulp voor de slachtoffers.

Fragiele staten zijn landen die gekenmerkt worden door conflict, instabiliteit en wetteloosheid. De overheid is hier niet of nauwelijks in staat haar taken uit te voeren en heeft weinig legitimiteit onder de bevolking. De samenleving in een fragiele staat is vaak broos door jarenlang geweld, wanbestuur en chronische armoede. Deze complexe problematiek valt niet onder één specifiek millenniumdoel. Vandaar dat we er een apart hoofdstuk aan wijden in de resultatenrapportage 2009-2010.

Het meten van de resultaten van hulp aan fragiele staten is niet eenvoudig. Doelgroepen en regio's zijn vaak niet toegankelijk en bovendien ontbreken statistieken, of zijn ze door de snel veranderende situatie achterhaald.

Nederlandse interventies en resultaten

In 2009 en 2010 bedroegen de Nederlandse hulp aan veiligheid en ontwikkeling in fragiele staten respectievelijk € 330 en € 299 miljoen. Figuur 12 laat zien in welke landen dit geld is besteed.

Nederland is een groot voorstander van de '3D-benadering', waarin diplomatie, defensie en ontwikkelingshulp (*development*) zijn verenigd. Zo werkten bijna 2.000 Nederlandse militairen in Afghanistan nauw samen met niet-militaire collega's en werden ook bedrijven en maatschappelijke ontwikkelingsorganisaties bij de hulp betrokken. De Nederlandse inzet tot augustus 2010 als 'lead nation' in de *Taskforce Uruzgan* leidde tot verbeterde veiligheid en bestuur in Tarin Kowt, Chora en Deh Rawod. Er kwamen meer dan honderd scholen en dertien gezondheidsklinieken bij en de economische ontsluiting van de provincie Uruzgan werd

gerealiseerd, onder meer door een civiele luchtverbinding met Kabul. Ook zijn er lokale vroedvrouwen opgeleid.

Een Nederlands *security sector reform*-programma, met name gericht op leger en politie, begon in april 2009 in Burundi. Ondanks opstartproblemen heeft het al een behoorlijke bijdrage geleverd aan de veiligheid en stabiliteit in Burundi en de regio. Door trainingen in de-escalerend optreden, een betere taakverdeling en instructie over hun rol in een democratie hebben leger en politie een positieve bijdrage geleverd aan de verkiezingen van 2010.

Minder succesvol waren de Nederlandse inspanningen, gericht op hervormingen van de veiligheidssector in de Democratische Republiek Congo. Nederland was de grootste donor van de brede en ambitieuze VN veiligheids- en stabilisatiestrategie in het instabiele oosten van dit land. Daarnaast nam Nederland deel aan de Europese Veiligheidsmissie EUSEC en zette ons land zich in voor betere afstemming van internationale inspanningen. Door gebrekkige donorcoördinatie en het ontbreken van politieke wil van de Congolese overheid kwamen echte hervormingen echter niet van de grond.

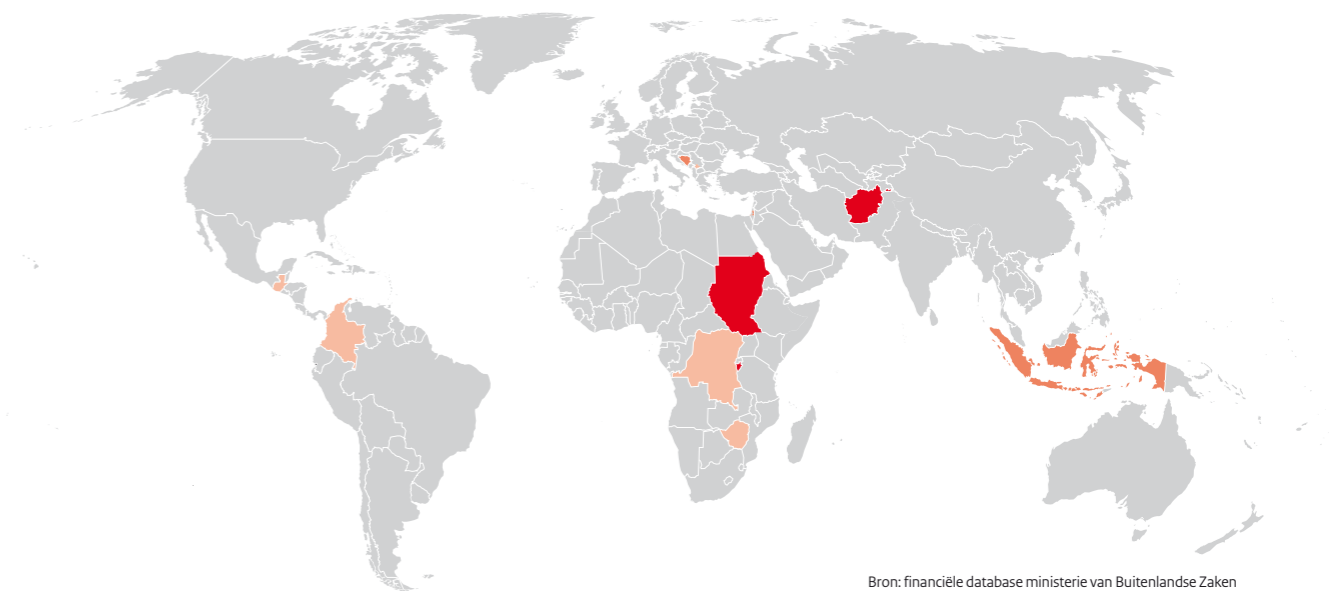
Van soldaat naar burger

Op het gebied van ontwapening, demobilisatie en herintegratie van oud-strijders na conflicten steunde de Nederlandse overheid internationale programma's in Afghanistan, Burundi, Colombia, de Democratische Republiek Congo, Rwanda, Sudan en Sri Lanka. Daarbij richtte Nederland zich vooral op de economische herintegratie van voormalig strijders. Warchild heeft met name bijgedragen aan de succesvolle herintegratie van jongeren die aangesloten zijn geweest bij gewapende groepen, in het bijzonder in Colombia en de Democratische Republiek Congo. Hierbij richtte Warchild zich niet alleen op het leren van een vak, maar ook op het versterken van de emotionele, sociale en cognitieve vaardigheden van deze jongeren. Dat heeft hun economische en sociale herintegratie bevorderd.

Verder droeg de Nederlandse overheid financieel bij aan trainingen aan Congolese militairen over seksueel geweld en een kliniek voor slachtoffers van seksueel geweld. In de Congolese provincie Ituri heeft IKV Pax Christi een netwerk van honderden vredescomités opgezet om landconflicten op te lossen. In kleinere conflicten wordt door deze comités bemiddeld. Bij enkele grote conflicten tussen gemeen-

Figuur 12 Waar draagt Nederland bij aan veiligheid in fragiele staten

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010.
Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties (o.a. Wereldbank en VN-instellingen) en maatschappelijke organisaties is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide)

schappen bemiddelt het netwerk Haki Na Amani, dat IKV Pax Christi eveneens heeft opgezet. Een formeel juridische oplossing van dit soort conflicten is niet mogelijk, onder andere vanwege het gebrek aan draagvlak hiervoor bij de bevolking. Daarnaast is er geen enkele instantie die de ten uitvoerlegging van een straf van een rechter kan afdwingen.

Ook was er aandacht voor capaciteitsversterking van lokale overheden om conflicten zelf op te lossen. Onder begeleiding van de internationale tak van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten wisselden vijftien lokale overheden uit het Grote Merengebied van Afrika ervaringen uit over manieren om te voorkomen dat spanningen uitmonden in conflict.

Versterken private sector

Het versterken van het bedrijfsleven in fragiele staten is een belangrijk hulpmiddel voor zowel economische groei als stabiliteit in de regio. Een goed ondernemingsklimaat wordt belemmerd door onzekerheid en risico. Armoede en werkloosheid kunnen bijdragen aan verdere instabiliteit van deze staten. Het Nederlandse PSI+ programma stimuleert ondernemers te investeren in fragiele staten om de economische groei daar te bevorderen en banen te scheppen. Samen met een lokale partner richt een Nederlands bedrijf een joint venture op voor een bepaalde economische activiteit. Hierbij krijgen ook zaken als maatschappelijk verantwoord ondernemen, aandacht voor milieu, capaciteitsopbouw en de positie van de vrouw de aandacht. Hoewel dit programma pas in 2009 is gelanceerd, zijn reeds dertig bedrijven samen met hun lokale partners actief in zeven

verschillende landen.

In Kosovo heeft de organisatie *Spark* bijgedragen aan het creëren van werkgelegenheid en economische groei door trainingen te geven aan jonge, startende ondernemers, zodat hun kennis en capaciteiten beter aansluiten op de arbeidsmarkt. Dit leidde in 2009-2010 tot het opstarten van 26 nieuwe ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf, wat 205 nieuwe banen opleverde. *Spark* is in 2010 een soortgelijk project gestart in Liberia.

Belangrijkste geleerde les van de Nederlandse hulp

- De diverse samenhangende problemen kunnen alleen worden aangepakt door meerdere gelijktijdige acties. Juist in fragiele staten kan bijvoorbeeld economische groei niet worden gestimuleerd zonder ook de veiligheid van burgers te verbeteren, en kan niet worden ingezet op een transparantere veiligheidssector zonder ook de politieke legitimiteit te versterken. Daarvoor zijn verschillende actoren en middelen nodig, die zo goed mogelijk op elkaar moeten worden afgestemd.

Humanitaire hulp

Belangrijkste resultaten Nederlandse hulp

- In 2009 noodhulp voor 26 landen en regio's, in 2010 voor 25 acute crisisgebieden.
- Bijgedragen aan redden van levens en verlichten van lijden en behoud van menselijke waardigheid bij rampen.
- Bijgedragen aan betere coördinatie van de hulp tussen donoren en hulporganisaties.
- Bijgedragen aan betere aansluiting van humanitaire hulp op wederopbouw en meer structurele ontwikkelingshulp.

Wereldwijde trends

Grote rampen in 2009 en 2010 waren de grote droogte in Oost Afrika — die trof 20 miljoen mensen — en de aardbeving in Haïti die ruim 2 miljoen mensen dakloos maakte. Overstromingen in Pakistan troffen ruim 18 miljoen mensen. De humanitaire crises in Afghanistan, de Democratische Republiek Congo, de Palestijnse gebieden, Sudan en Somalië duurden voort door conflictsituaties.

Wereldwijd is er een groeiende behoefte aan humanitaire hulp, maar het bieden van die hulp wordt door allerlei factoren steeds ingewikkelder. VN-organisaties, het Internationale Rode Kruis en organisaties uit het maatschappelijk middenveld zijn hoofdrolspelers bij humanitaire hulpverlening.

Nederlandse interventies en resultaten

Nederland is een belangrijke humanitaire donor, hoewel de Nederlandse overheid zelf niet de humanitaire hulpverlening uitvoert. Overheidsgeld gaat naar organisaties die gespecialiseerd zijn in het bieden van snelle en effectieve humanitaire hulp. Ook probeert Nederland de capaciteit van de lokale hulporganisaties te verbeteren.

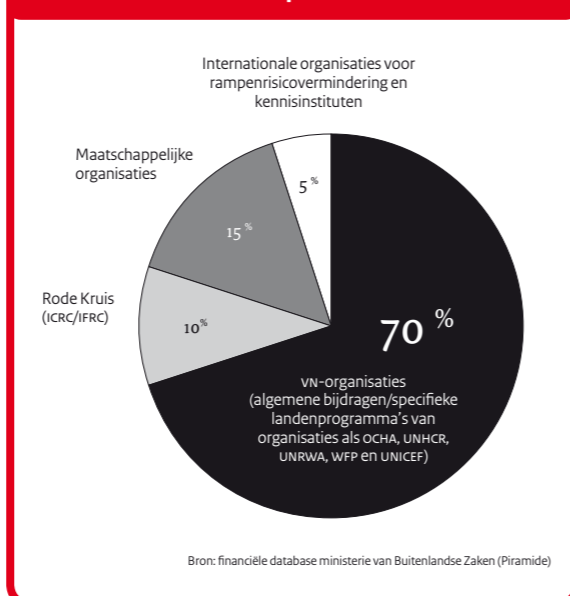
De Nederlandse noodhulp betrof hulp na natuurrampen en tijdens of na een conflict. Nederland stond bijna altijd in de top drie van humanitaire donoren, maar in 2009-2010 namen de uitgaven sterk af. Dit omdat het budget voor ontwikkelingshulp gekoppeld is aan het — teruglopende — Nederlandse bruto nationaal product. In 2009 en 2010

bedroeg de met Nederlands belastinggeld gefinancierde humanitaire hulp respectievelijk € 415 en € 478 miljoen. Figuur 14 laat zien in welke landen dit geld is besteed. Deze hulp wordt gegeven via verschillende kanalen (zie figuur 13).

Nederland draagt bij aan aanschaf en distributie van hulpgoederen en aan middelen om de hulp ter plaatse te krijgen: telecommunicatie, logistiek en transport. Nederland let er daarbij goed op dat de uitvoerende hulporganisaties rekening houden met de behoeften van specifieke doelgroepen als vrouwen en kinderen. Naast financiële steun is soms ook materiële steun of deskundigheid geboden, zoals een reddingsteam.

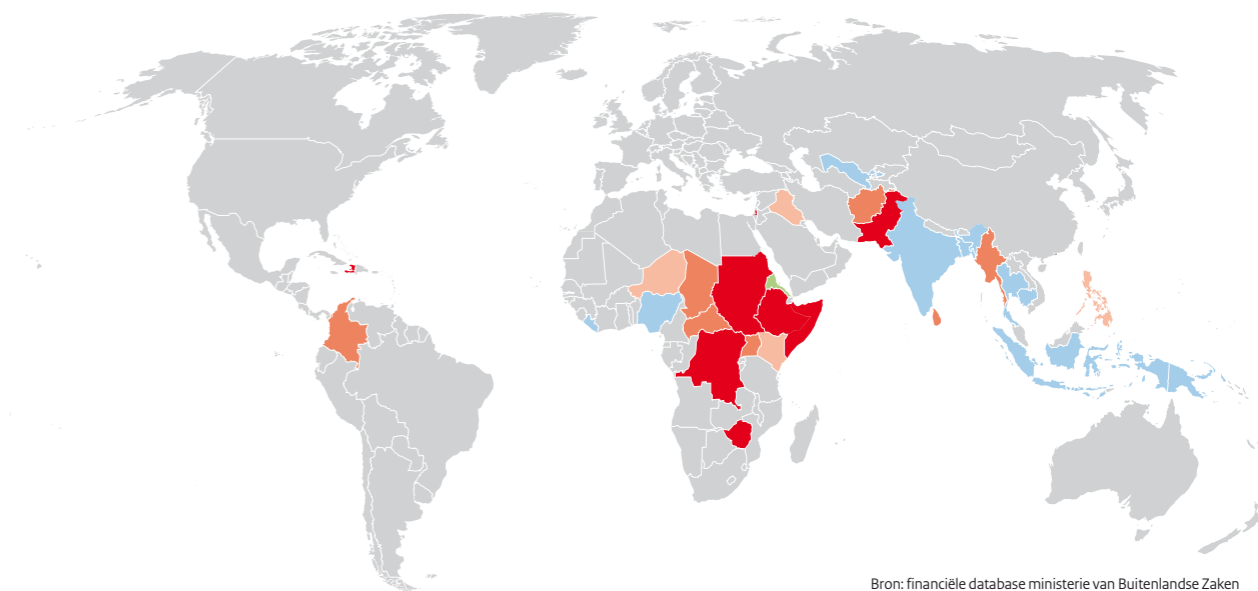
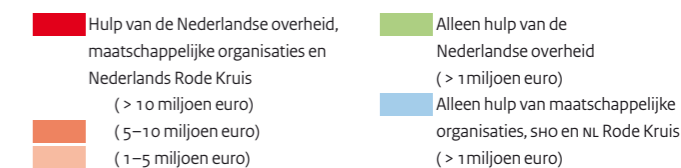
Nederland draagt bij via VN-organisaties, het Rode Kruis of maatschappelijke organisaties. Bijvoorbeeld via de Samenwerkende Hulporganisaties (SHO) die via giro 555 geld ophalen bij diverse rampen. De SHO zijn een samenwerkingsverband van Oxfam Novib, icco & Kerk in Actie, Cordaid, Het Nederlandse Rode Kruis, Tear, Unicef, Save the Children, Stichting Vluchteling, Terre des Hommes en World Vision.

Figuur 13 Verdeling van de humanitaire hulp van de Nederlandse overheid over de verschillende hulpkanalen

Figuur 14 Waar draagt Nederland bij aan humanitaire hulp

De bedragen zijn gemiddelden over 2009 en 2010. Opmerking: Nederlandse hulp via multilaterale organisaties niet specifiek bestemd voor een bepaald land is hierin niet meegenomen.

Bron: financiële database ministerie van Buitenlandse Zaken (Piramide) en database CIWIN (www.ngo-database.nl)

Slimmer samenwerken

Er is groeiende behoefte aan humanitaire hulp. Door allerlei factoren wordt humanitaire hulpverlening steeds ingewikkelder. De VN werkt hard aan hervormingen om betere resultaten te behalen met humanitaire hulp via beter humanitair leiderschap, coördinatie, afleggen van verantwoording en betrekken van lokale gemeenschappen.

In het Nederlands beleid voor humanitaire hulp ligt de nadruk op bijdragen aan hervormingen die de effectiviteit van de internationale humanitaire hulp moeten verbeteren. Die hervormingen bouwen voort op het werk van de *Good Humanitarian Donorship* groep: een groep van donoren van meer dan dertig donoren waaronder Nederland.

Belangrijkste geleerde lessen van de Nederlandse hulp

- Humanitaire hulp moet op een andere manier worden vormgegeven: bijvoorbeeld door betere betrokkenheid van lokale gemeenschappen en afleggen van verantwoording aan hen.
- Alle actoren binnen noodhulp en wederopbouw moeten streven naar meer samenhang en coördinatie.

Dagboek noodhulp in Pakistan

Uit het dagboek van een medewerkster van een maatschappelijke organisatie: "s Middags naar een vluchtelingenkamp net buiten de stad [Karachi, Pakistan]. Een enorme zandvlakte vol met tenten waar een straffe wind staat. In hun tent praat ik met Avel en Nedie, jonge ouders van drie prachtige kinderen. De kleine Mehdi is hier geboren. Ze hebben uren op een vrachtauto gereden om hier te komen. Ze hadden gehoord dat er hulp zou zijn, bovendien waren de ouders van Nedie hier ook al. Thuis is er niet veel meer. De twee dieren die nog leefden na de overstroming hebben ze aan hun schoonzus en zwager gegeven. De hoogzwangere Nedie had het na aankomst in het kamp zwaar. Dankzij een lokale NGO kon ze in het ziekenhuis bevallen en kwam Mehdi gezond ter wereld."

Bron: icco en Kerk in Actie. <http://www.icco.nl>

In 2015 zijn extreme armoede en honger uitgebannen, gaan alle meisjes en jongens naar school, hebben alle mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindensterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp. In 2015 zijn extreme armoede en honger uitgebannen, gaan alle meisjes en jongens naar school, hebben alle mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindensterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp. In 2015 zijn extreme armoede en honger uitgebannen, gaan alle meisjes en jongens naar school, hebben alle mannen en vrouwen dezelfde rechten, is kindensterfte sterk afgenomen, sterven minder vrouwen door zwangerschap, is de verspreiding van ziektes als AIDS en malaria gestopt, leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu, is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp.

Colofon

Deze brochure is een uitgave van
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061, 2500 EB Den Haag
Email: DEC@minbuza.nl

Redactie: Ageeth van der Veen

Opmaak: Vandejong, Amsterdam

Print: OBT, Den Haag

Dit is een verkorte versie van de Resultatenrapportage Ontwikkelingssamenwerking 2009-2010. De volledige rapportage staat online: www.rijksoverheid.nl/resultatenontwikkelingssamenwerking